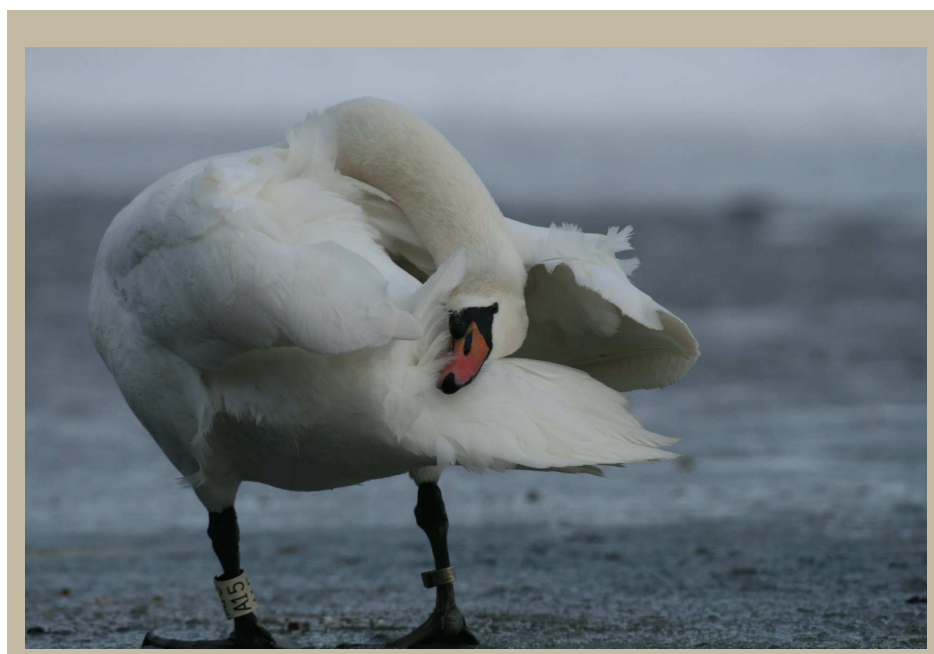

December 2009

BELGISCH RINGWERK

Knobbelzwaan (*Cygnus olor*) geringd in het kader van het programma INN-FLU.
Bosvoorde, 11 januari 2009

OVERZICHT VAN DE IN 2009 UITGEVOERDE ACTIVITEITEN IN BELGIË

Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen

Vautierstraat 29 1000 Brussel, België

OVERZICHT VAN DE IN 2009 DOOR HET BELGISCH RINGWERK UITGEVOERDE ACTIVITEITEN

INHOUD

INLEIDING: ACTIVITEITEN UITGEVOERD DOOR HET BELGISCH RINGWERK IN 2009

HOOFDSTUK I: HET NETWERK AAN MEDEWERKERS RINGERS IN 2009

HOOFDSTUK II: JAARSTAAT VAN DE IN BELGIË IN 2008 GERINGDE VOGELS

HOOFDSTUK III: DATABEHEER – INFORMATISERING – PAPAGENO

HOOFDSTUK IV: CERTIFICERING 2009

HOOFDSTUK V: ONDERZOEKSPROGRAMMA'S

HOOFDSTUK VI: SAMENWERKING MET UNIVERSITEITEN EN HOGESCHOLEN

HOOFDSTUK VII: AANVRAGEN VOOR TOEGANG TOT DE GEGEVENS IN 2009

**HOOFDSTUK VIII: BIBLIOGRAFISCH REPERTORIUM VAN DE PUBLICATIES (2004 -
2009) DIE GEBRUIK MAKEN VAN GEGEVENS VAN HET BELGISCH RINGWERK, KBIN**

HOOFDSTUK IX: WERKINGSPROCEDURES

**HOOFDSTUK X: TOEGANGSPROCEDURES VOOR HET GEBRUIK VAN GEGEVENS VAN
HET BELGISCH RINGWERK (KBIN)**

**HOOFDSTUK XI: TOEGANGSPROCEDURES VOOR HET GEBRUIK VAN DE GEGEVENS
VAN HET BELGISCH RINGWERK, DOOR DE MEDEWERKERS- RINGERS VAN HET KBIN**

HOOFDSTUK XII: LIJST VAN DE TOEGELATEN VANGMETHODES

HOOFDSTUK XIII: PROCEDURE VOOR HET RINGEN VAN BIJZONDERE SOORTEN

Dit verslag werd opgesteld door Didier Vangeluwe met de medewerking van Susanne Englert, Olivier Poncin, Aurel Vandewalle en Michèle Loneux.

Met dank aan Walter Roggeman, Paul Vandenbulcke en Philippe Vandevondele voor hun zeer belangrijke vrijwillige bijdrage.

Contact: Didier Vangeluwe, Belgisch Ringwerk
Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
Vautierstraat 29
1000 Brussel
T : 02/6274355
F : 02/6274113
Mail : Didier.Vangeluwe@naturalsciences.be

ACTIVITITEN VAN HET BELGISCH RINGWERK IN 2009

INLEIDING

Dit rapport stelt de in 2009 gerealiseerde activiteiten in België voor van het Belgisch Ringwerk van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN). Dit komt overeen met de geldigheidsperiode van de ringvergunningen voor wetenschappelijke doeleinden, afgeleverd door de hiertoe bevoegde Gewesten en die ten einde lopen op 31 december 2009.

Het Belgisch Ringwerk is ingeschakeld in het netwerk EURING, de vereniging van Europese ringcentrales. Deze organisatie verzekert de coherentie van de coderingsmethode van de gegevens, alsook het centraliseren van de hervangstbestanden. Dit alles is bedoeld om analyses op continentaal niveau te vergemakkelijken en aldus te bevorderen.

Het belang van het ringen als instrument voor het behoud van vogels en de natuurlijke habitats wordt geïllustreerd door de intensiteit van het wetenschappelijk gebruik van de aldus bekomen gegevens, zowel voor zuiver wetenschappelijke en toegepaste publicaties als voor de rechtstreekse bepaling of ontwikkeling van het beleid betreffende natuurbehoud via wetteksten en internationale conventies. De doelstellingen van de Belgische Ringwerk richten zich duidelijk op de biologie van het natuurbehoud, waarbij de continuïteit in het verzamelen van de gegevens, de robuustheid van de staalname, de methodologische analyses en de promotie van autecologische studies bevorderd wordt. Het Belgisch Ringwerk maakt het zo mogelijk dat België, en ook de Gewesten, hun verplichtingen kunnen nakomen bij het opvolgen van de vogelpopulaties, in het bijzonder de trekvogels. Deze verplichtingen volgen rechtstreeks uit de EU-richtlijnen 79/409, 92/43, uit de Conventie van Bonn betreffende het Behoud van trekkende soorten (CMS) en het akkoord over de watervogels van Afrika-Eurazië (AEWA).

Dit werk wordt gerealiseerd dank zij de inzet van een netwerk van 54 ringgroepen met een totaal van 353 vrijwillige medewerkers-ringers. Voor een actuele staat van dit netwerk, zie [hoofdstuk I](#).

Tijdens het jaar 2008 werden er in België 679.710 wilde vogels geringd. Voor de details van het ringoverzicht, per soort en per leeftijdsklasse (pulli vs volgroeid), zie [hoofdstuk II](#)

Sinds 2000 wordt een grote inspanning gedaan om de ringgegevens te informatiseren (programma PAPAGENO) om de toegang tot en het bestuderen van deze gegevens te vergemakkelijken. Bijna het totaal van de jaarlijks verzamelde ringgegevens in België is elektronisch beschikbaar. De huidige doelstelling is het vervolledigen van het bestand van hervangsten. Voor de stand van zaken op gebied van informatisering van de ringgegevens, zie [hoofdstuk III](#).

De wijze van de certificering van de ringers van het KBIN is een van de pijlers van het systeem omdat het de kwaliteit van de verzamelde gegevens garandeert. De resultaten van de examenzitting van 2009, waaraan 19 kandidaten deelnamen, zijn opgenomen in [hoofdstuk IV](#).

De huidige onderzoekprogramma's worden voorgesteld in [hoofdstuk V](#). In 2009 werd het Ringwerk versterkt door het toekennen van een bijkomend onderzoeker in het kader van een programma van de FOD Wetenschapsbeleid. Dit is een essentiële investering. Zoals in 2008, werd een belangrijk deel van de expertise van de ringdienst besteed aan de problematiek van de vogelgriep bij wilde vogels en aan het op lange termijn opvolgen van kwetsbare soorten.

De ringdienst werkt rechtstreeks samen met Universiteiten en Hogescholen met het oog op de exploitatie van de gegevens. De lopende thesen, verhandelingen en studiewerken worden in [hoofdstuk VI](#) voorgesteld.

De lijst van aanvragen voor toegang tot de gegevens (2009) wordt in [hoofdstuk VII](#) voorgesteld.

Het bibliografisch repertorium van de studies die gebruik maken van geringde vogels in het kader van de activiteiten van het Belgisch Ringwerk, wordt stelselmatig vervolledigd. Een voorlopige versie van de lijst van gepubliceerde of voorgestelde werken van 2005 tot 2009 wordt voorgesteld in hoofdstuk VIII. De realisatie van een volledig repertorium wordt verdergezet, rekening houdend met de moeilijkheid tot het identificeren van internationale studies gebaseerd op de exploitatie van pan-Europese EURING bestanden. Het Belgisch Ringwerk draagt aanzienlijk bij aan deze bestanden en dus aan hun exploitaties. Dit repertorium is beschikbaar op de webstek van het KBIN en wordt regelmatig bijgewerkt. Overdrukken van alle opgenomen artikels zijn beschikbaar op de Ringdienst.

De laatste jaren werden er verschillende procedures gespecificeerd die toepasselijk zijn op de ringactiviteiten. Zij worden vermeld in hoofdstuk IX. De procedure in verband met de toegang tot de gegevens en de drie procedures bepaald in 2009 zijn opgenomen in hoofdstuk X, XI, XII en XIII. Ze kunnen, evenals de vorige, gedownload worden van de webstek van het ringwerk (<http://www.natuurwetenschappen.be/cb/baguageringwerk>).

Sensibilisering in verband met de schoonheid en de kwetsbaarheid van de natuur horen tot de belangrijkste objectieven van het Belgisch Ringwerk. De voorbije periode werd dit beleid nog verder ontwikkeld in de open ringstations van Nodebais (Waals Brabant), Bosvoorde (Brussel) en in het Zwin (West-Vlaanderen). De activiteiten naar aanleiding van het broeden van de Slechtvalk worden eveneens in dit kader geplaatst. Dankzij de opgestelde infrastructuur zijn meer dan 20.000 bezoekers de broedende Slechtvalken in de torens van de Brusselse Sint Michiel en Sinte Goedele kathedraal komen bewonderen.

De voorbereidingen tot de realisatie van een atlas van de vogeltrek, gebaseerd op de sinds 1927 verzamelde gegevens, wordt verdergezet. Het project omvat de publicatie van 3 volumes van 300 pagina's die de bekomen resultaten voor 166 soorten gedetailleerd weergeven. De 94 andere soorten waarvan de gegevens minder talrijk zijn, worden in het kort verwerkt.

Het Belgisch Ringwerk (KBIN) wordt gefinancierd door de FOD Wetenschapsbeleid en door de ringers zelf. Tijdens de behandelde periode werd bijkomende financiering bekomen van de FOD Wetenschapsbeleid, de FOD Volksgezondheid, het FAVV, de Europese Commissie en de Regering van het Brussel Hoofdstedelijk Gewest.

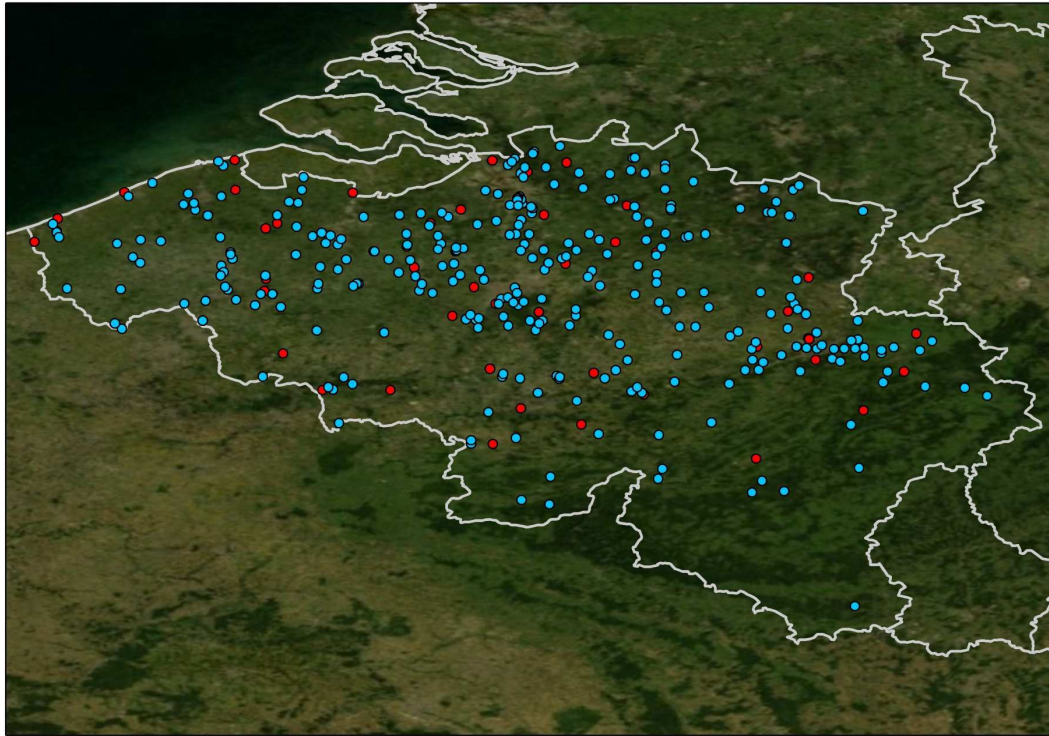
HOOFDSTUK I

HET NETWERK VAN MEDEWERKERS - RINGERS IN 2009

Het netwerk van Belgische ringers telde op 01/01/2009 353 medewerkers. Allen zijn ze gecertificeerd; de tegenwoordig lopende procedure in deze materie wordt uiteengezet in hoofdstuk IV. Vierenvijftig ringgroepen waren in 2009 actief. Ze telden elk tussen de 1 en 19 ringers. 32 groepen hebben hun zetel in Vlaanderen, 21 in Wallonië en 1 in Brussel. De geografische spreiding van de ringers is weergegeven in Figuur 1.

Twee groepsverantwoordelijken, Daniel Packet (wgr Crex) en Roger Fraipont (St. Hesbaye), zijn ons in 2009 ontvallen. Hun heengaan is een enorm verlies voor het Belgisch ringwerk. Wij betreuren eveneens het overlijden van Daniel Huisseune (wgr Zeebrugge) die, gedetacheerd door de Vlaamse Gemeenschap, van 1990 tot 1997 op het Belgisch Ringwerk heeft gewerkt. Eind 2008 overleed José Finck, verantwoordelijke van de groep Verviétois. Alle drie zeggen wij dank voor hun niet aflatend engagement voor een betere kennis en dus een betere bescherming van onze avifauna.

Bij de ingeschreven ringers van 2009 hebben er 51 een nestvergunning, 266 een vangvergunning en 42 een specifieke vergunning. De verdeling van de ringvergunningen over de verschillende gewesten is als volgt: 262 voor het Vlaams Gewest, 166 voor het Waals Gewest en 28 voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Figuur 1: Woonplaats van de 353 medewerkers ringers van het KBIN in 2009. De woonplaats van de verantwoordelijken van de ringgroepen is aangeduid met een rode stip.

HOOFDSTUK II

JAARSTAAT VAN DE IN BELGIË IN 2008 GERINGDE VOGELS

		pulli	volgroeid	totaal
Dodaars	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	1	3	4
Fuut	<i>Podiceps cristatus</i>	1	17	18
Geoorde Fuut	<i>Podiceps nigricollis</i>	3	0	3
Noordse Pijlstormvogel	<i>Puffinus puffinus</i>	0	1	1
Jan Van Gent	<i>Sula bassana</i>	0	4	4
Aalscholver	<i>Phalacrocorax carbo</i>	17	3	20
Roerdomp	<i>Botaurus stellaris</i>	0	2	2
Woudaapje	<i>Ixobrychus minutus</i>	0	3	3
Grote Zilverreiger	<i>Egretta alba</i>	0	3	3
Blauwe Reiger	<i>Ardea cinerea</i>	279	49	328
Purperreiger	<i>Ardea purpurea</i>	0	1	1
Zwarte Ooievaar	<i>Ciconia nigra</i>	46	0	46
Ooievaar	<i>Ciconia ciconia</i>	83	3	86
Lepelaar	<i>Platalea leucorodia</i>	7	0	7
Knobbelzwaan	<i>Cygnus olor</i>	56	67	123
Zwarte Zwaan	<i>Cygnus atratus</i>	12	3	15
Grauwe Gans	<i>Anser anser</i>	2	9	11
Indische Gans	<i>Anser indicus</i>	0	2	2
Canadese Gans	<i>Branta canadensis</i>	178	594	772
Brandgans	<i>Branta leucopsis</i>	8	2	10
Nijlgans	<i>Alopochen aegyptiacus</i>	20	23	43
Bergeend	<i>Tadorna tadorna</i>	21	401	422
Carolinaeend	<i>Aix sponsa</i>	0	1	1
Mandarijneend	<i>Aix galericulata</i>	0	4	4
Smient	<i>Anas penelope</i>	0	2	2
Krakeend	<i>Anas strepera</i>	16	6	22
Wintertaling	<i>Anas crecca</i>	6	57	63
Wilde Eend	<i>Anas platyrhynchos</i>	31	507	538
Zomertaling	<i>Anas querquedula</i>	0	2	2
Tafeleend	<i>Aythya ferina</i>	0	23	23
Kuifeend	<i>Aythya fuligula</i>	13	48	61
Wespendief	<i>Pernis apivorus</i>	12	5	17
Zwarte Wouw	<i>Milvus migrans</i>	1	0	1
Rode Wouw	<i>Milvus milvus</i>	3	0	3
Bruine Kiekendief	<i>Circus aeruginosus</i>	41	4	45
Blauwe Kiekendief	<i>Circus cyaneus</i>	0	13	13
Grauwe Kiekendief	<i>Circus pygargus</i>	3	0	3
Havik	<i>Accipiter gentilis</i>	214	40	254
Sperwer	<i>Accipiter nisus</i>	342	526	868
Buizerd	<i>Buteo buteo</i>	296	304	600
Torenavalk	<i>Falco tinnunculus</i>	2553	411	2964
Smelleken	<i>Falco columbarius</i>	0	15	15
Boomvalk	<i>Falco subbuteo</i>	17	33	50
Slechtvalk	<i>Falco peregrinus</i>	94	7	101
Patrijs	<i>Perdix perdix</i>	0	11	11
Kwartel	<i>Coturnix coturnix</i>	1	1470	1471
Waterral	<i>Rallus aquaticus</i>	0	1420	1420

		pulli	volgroeid	totaal
Porseleinhoen	<i>Porzana porzana</i>	0	53	53
Kwartelkoning	<i>Crex crex</i>	0	3	3
Waterhoen	<i>Gallinula chloropus</i>	21	479	500
Meerkoet	<i>Fulica atra</i>	1	125	126
Scholekster	<i>Haematopus ostralegus</i>	73	10	83
Steltkluut	<i>Himantopus himantopus</i>	2	0	2
Kluut	<i>Recurvirostra avosetta</i>	4	3	7
Kleine Plevier	<i>Charadrius dubius</i>	13	14	27
Bontbekplevier	<i>Charadrius hiaticula</i>	2	7	9
Strandplevier	<i>Charadrius alexandrinus</i>	6	2	8
Morinelplevier	<i>Charadrius morinellus</i>	0	2	2
Goudplevier	<i>Pluvialis apricaria</i>	0	313	313
Kievit	<i>Vanellus vanellus</i>	826	181	1007
Kanoetstrandloper	<i>Calidris canutus</i>	0	3	3
Bonte Strandloper	<i>Calidris alpina</i>	0	20	20
Kemphaan	<i>Philomachus pugnax</i>	0	7	7
Bokje	<i>Lymnocyptes minimus</i>	0	4	4
Watersnip	<i>Gallinago gallinago</i>	0	88	88
Houtsnip	<i>Scolopax rusticola</i>	0	33	33
Grutto	<i>Limosa limosa</i>	29	8	37
Regenwulp	<i>Numenius phaeopus</i>	0	26	26
Wulp	<i>Numenius arquata</i>	10	14	24
Zwarte Ruiter	<i>Tringa erythropus</i>	0	2	2
Tureluur	<i>Tringa totanus</i>	0	68	68
Groenpootruiter	<i>Tringa nebularia</i>	0	13	13
Witgatje	<i>Tringa ochropus</i>	0	40	40
Bosruiter	<i>Tringa glareola</i>	0	3	3
Oeverloper	<i>Actitis hypoleucos</i>	0	109	109
Steenloper	<i>Arenaria interpres</i>	0	17	17
Zwartkopmeeuw	<i>Larus melanocephalus</i>	946	242	1188
Kokmeeuw	<i>Larus ridibundus</i>	887	5550	6437
Stormmeeuw	<i>Larus canus</i>	0	104	104
Stormmeeuw ssp heinei	<i>Larus canus heinei</i>	0	6	6
Kleine Mantelmeeuw	<i>Larus fuscus</i>	382	1030	1412
K.Mantelmeeuw x Zilvermeeuw	<i>L. argentatus x L. fuscus</i>	0	1	1
Zilvermeeuw	<i>Larus argentatus</i>	219	1176	1395
Zilvermeeuw ssp <i>argentatus</i>	<i>Larus argentatus argentatus</i>	0	3	3
Geelpootmeeuw	<i>Larus michahellis</i>	0	5	5
Pontische Meeuw	<i>Larus cachinnans</i>	0	2	2
Grote Mantelmeeuw	<i>Larus marinus</i>	0	1	1
Drieteenmeeuw	<i>Rissa tridactyla</i>	0	1	1
Grote Stern	<i>Sterna sandvicensis</i>	10	117	127
Visdief	<i>Sterna hirundo</i>	1004	1720	2724
Noordse Stern	<i>Sterna paradisaea</i>	0	18	18
Dwergstern	<i>Sterna albifrons</i>	104	41	145
Witwangstern	<i>Chlidonias hybridus</i>	0	1	1
Zwarte Stern	<i>Chlidonias niger</i>	0	62	62
Zeekoet	<i>Uria aalge</i>	0	30	30
Alk	<i>Acla torda</i>	0	6	6
Holenduif	<i>Columba oenas</i>	557	189	746

		pulli	volgroeid	totaal
Houtduif	<i>Columba palumbus</i>	121	439	560
Turkse Tortel	<i>Streptopelia decaocto</i>	59	929	988
Tortel	<i>Streptopelia turtur</i>	7	11	18
Koekoek	<i>Cuculus canorus</i>	2	24	26
Halsbandparkiet	<i>Psittacula krameri</i>	0	47	47
Kerkuil	<i>Tyto alba</i>	1867	303	2170
Oehoe	<i>Bubo bubo</i>	93	5	98
Steenuil	<i>Athene noctua</i>	1710	406	2116
Bosuil	<i>Strix aluco</i>	491	242	733
Ransuil	<i>Asio otus</i>	35	96	131
Velduil	<i>Asio flammeus</i>	0	5	5
Ruigpootuil	<i>Aegolius funereus</i>	29	21	50
Nachtzwaluw	<i>Caprimulgus europaeus</i>	4	3	7
Gierzwaluw	<i>Apus apus</i>	190	111	301
Ijsvogel	<i>Alcedo atthis</i>	17	276	293
Draaihals	<i>Jynx torquilla</i>	0	320	320
Groene Specht	<i>Picus viridis</i>	7	142	149
Zwarte Specht	<i>Dryocopus martius</i>	7	0	7
Grote Bonte Specht	<i>Dendrocopos major</i>	15	441	456
Middelste Bonte Specht	<i>Dendrocopos medius</i>	0	9	9
Kleine Bonte Specht	<i>Dendrocopos minor</i>	10	18	28
Kortteenleeuwerik	<i>Calandrella brachydactyla</i>	0	1	1
Boomleeuwerik	<i>Lullula arborea</i>	0	329	329
Veldleeuwerik	<i>Alauda arvensis</i>	0	13892	13892
Oeverzwaluw	<i>Riparia riparia</i>	24	2307	2331
Boerenzwaluw	<i>Hirundo rustica</i>	4763	16758	21521
Huiszwaluw	<i>Delichon urbica</i>	707	765	1472
Duinpieper	<i>Anthus campestris</i>	0	1	1
Grote Pieper	<i>Anthus richardi</i>	0	1	1
Boompieper	<i>Anthus trivialis</i>	14	915	929
Graspieper	<i>Anthus pratensis</i>	1	16578	16579
Roodkeelpieper	<i>Anthus cervinus</i>	0	1	1
Water/oeverpieper	<i>Anthus spinoletta/littoralis</i>	0	1	1
Waterpieper	<i>Anthus spinoletta</i>	0	252	252
Oeverpieper	<i>Anthus littoralis</i>	0	31	31
Gele Kwikstaart	<i>Motacilla flava</i>	0	1977	1977
Gele Kwikstaart ssp <i>flava</i>	<i>Motacilla flava flava</i>	4	270	274
Gele Kwikstaart ssp <i>flavissima</i>	<i>Motacilla flava flavissima</i>	0	17	17
Gele Kwikstaart ssp <i>thunbergii</i>	<i>Motacilla flava thunbergii</i>	0	47	47
Grote Gele Kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>	81	887	968
Witte Kwikstaart	<i>Motacilla alba</i>	24	2322	2346
Witte Kwikstaart ssp <i>alba</i>	<i>Motacilla alba alba</i>	66	997	1063
Witte Kwikstaart ssp <i>yarrellii</i>	<i>Motacilla alba yarrellii</i>	0	91	91
Pestvogel	<i>Bombycilla garrulus</i>	0	2	2
Waterspreeuw	<i>Cinclus cinclus</i>	278	11	289
Winterkoning	<i>Troglodytes troglodytes</i>	145	2321	2466
Heggemus	<i>Prunella modularis</i>	125	12748	12873
Roodborst	<i>Erithacus rubecula</i>	107	30778	30885
Noordse Nachtegaal	<i>Luscinia luscinia</i>	0	2	2
Nachtegaal	<i>Luscinia megarhynchos</i>	0	299	299

		pulli	volgroeid	totaal
Blauwborst	<i>Luscinia svecica</i>	0	593	593
Witgesterde Blauwborst	<i>Luscinia svecica cyanecula</i>	0	539	539
Zwarte Roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>	241	182	423
Gekraagde Roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	146	2180	2326
Paapje	<i>Saxicola rubetra</i>	0	208	208
Roodborsttapuit	<i>Saxicola torquata</i>	122	209	331
Tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>	0	139	139
Tapuit ssp <i>leucorhoa</i>	<i>Oenanthe oenanthe leucorhoa</i>	0	56	56
Tapuit ssp <i>oenanthe</i>	<i>Oenanthe oenanthe oenanthe</i>	0	100	100
Beflijster	<i>Turdus torquatus</i>	0	4	4
Beflijster ssp <i>torquatus</i>	<i>Turdus torquatus torquatus</i>	0	2	2
Merel	<i>Turdus merula</i>	712	6775	7487
Kramsvogel	<i>Turdus pilaris</i>	1	2754	2755
Zanglijster	<i>Turdus philomelos</i>	190	11967	12157
Koperwiek	<i>Turdus iliacus</i>	0	20467	20467
Grote Lijster	<i>Turdus viscivorus</i>	24	95	119
Cetti's Zanger	<i>Cettia cetti</i>	0	94	94
Waaierstaarrietzanger	<i>Cisticola juncidis</i>	0	4	4
Sprinkhaanrietzanger	<i>Locustella naevia</i>	0	1823	1823
Krekeltzanger	<i>Locustella fluviatilis</i>	0	1	1
Snor	<i>Locustella luscinioides</i>	0	86	86
Waterrietzanger	<i>Acrocephalus paludicola</i>	0	36	36
Rietzanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	0	7217	7217
Veldrietzanger	<i>Acrocephalus agricola</i>	0	1	1
Struikrietzanger	<i>Acrocephalus dumetorum</i>	0	1	1
Bosrietzanger	<i>Acrocephalus palustris</i>	10	10697	10707
Kleine Karekiet	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	28	80676	80704
Grote Karekiet	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	0	57	57
Spotvogel	<i>Hippolais icterina</i>	21	663	684
Orpheusspotvogel	<i>Hippolais polyglotta</i>	0	10	10
Baardgrasmus	<i>Sylvia cantillans</i>	0	1	1
Sperwergasmus	<i>Sylvia nisoria</i>	0	7	7
Braamsluiper	<i>Sylvia curruca</i>	2	615	617
Grasmus	<i>Sylvia communis</i>	3	4867	4870
Tuinluiter	<i>Sylvia borin</i>	8	11755	11763
Zwartkop	<i>Sylvia atricapilla</i>	25	96400	96425
Pallas' Boszanger	<i>Phylloscopus proregulus</i>	0	4	4
Bladkoninkje	<i>Phylloscopus inornatus</i>	0	83	83
Fluiter	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	5	87	92
Bruine Boszanger	<i>Phylloscopus fuscus</i>	0	1	1
Tjiftjaf	<i>Phylloscopus collybita</i>	47	19490	19537
Tjiftjaf ssp <i>abietinus</i>	<i>Phylloscopus collybita abietinus</i>	0	5	5
Tjiftjaf ssp <i>tristis</i>	<i>Phylloscopus collybita tristis</i>	0	5	5
Fitis	<i>Phylloscopus trochilus</i>	10	5216	5226
Goudhaantje	<i>Regulus regulus</i>	1	9437	9438
Vuurgoudhaantje	<i>Regulus ignicapillus</i>	0	1008	1008
Grauwe Vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>	97	91	188
Bonte Vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i>	2816	337	3153
Baardmannetje	<i>Panurus biarmicus</i>	0	42	42
Staartmees	<i>Aegithalos caudatus</i>	174	3187	3361

		pulli	volgroeid	totaal
Startmees ssp <i>caudatus</i>	<i>Aegithalos caudatus caudatus</i>	0	8	8
Glanskop	<i>Parus palustris</i>	145	262	407
Matkop	<i>Parus montanus</i>	79	355	434
Kuifmees	<i>Parus cristatus</i>	153	308	461
Zwarte Mees	<i>Parus ater</i>	873	9401	10274
Pimpelmees	<i>Parus caeruleus</i>	21736	36128	57864
Koolmees	<i>Parus major</i>	31975	35995	67970
Boomklever	<i>Sitta europaea</i>	1351	408	1759
Taigaboomkruiper	<i>Certhia familiaris</i>	0	15	15
Boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i>	298	396	694
Grauwe Klauwier	<i>Lanius collurio</i>	403	186	589
Klapekster	<i>Lanius excubitor</i>	0	3	3
Vlaamse Gaai	<i>Garrulus glandarius</i>	18	276	294
Ekster	<i>Pica pica</i>	6	263	269
Notenkraker	<i>Nucifraga caryocatactes</i>	0	2	2
Kauw	<i>Corvus monedula</i>	847	1552	2399
Roek	<i>Corvus frugilegus</i>	1	1	2
Zwarte Kraai	<i>Corvus corone</i>	11	230	241
Raaf	<i>Corvus corax</i>	12	0	12
Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>	1157	7537	8694
Huisemus	<i>Passer domesticus</i>	289	3611	3900
Ringmus	<i>Passer montanus</i>	761	3863	4624
Vink	<i>Fringilla coelebs</i>	105	9144	9249
Keep	<i>Fringilla montifringilla</i>	0	4803	4803
Europese Kanarie	<i>Serinus serinus</i>	0	314	314
Groenling	<i>Carduelis chloris</i>	77	13823	13900
Putter	<i>Carduelis carduelis</i>	0	2691	2691
Sijs	<i>Carduelis spinus</i>	1	10753	10754
Kneu	<i>Carduelis cannabina</i>	45	7205	7250
Frater	<i>Carduelis flavirostris</i>	0	11	11
Barmsijs	<i>Carduelis flammea</i>	0	166	166
Grote Barmsijs	<i>Carduelis flammea flammea</i>	0	10354	10354
Kleine Barmsijs	<i>Carduelis flammea cabaret</i>	0	962	962
Barmsijs ssp <i>rostrata</i>	<i>Carduelis flammea rostrata</i>	0	2	2
Witstuitbarmsijs	<i>Carduelis hornemanni</i>	0	2	2
Witstuitbarmsijs ssp <i>exilipes</i>	<i>Carduelis hornemanni exilipes</i>	0	3	3
Kruisbek	<i>Loxia curvirostra</i>	0	66	66
Goudvink	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	1	226	227
Goudvink ssp <i>pyrrhula</i>	<i>Pyrrhula pyrrhula pyrrhula</i>	0	33	33
Goudvink ssp <i>europoea</i>	<i>Pyrrhula pyrrhula europoea</i>	5	153	158
Appelvink	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	1	503	504
Ijsgors	<i>Calcarius lapponicus</i>	0	5	5
Sneeuwgors	<i>Plectrophenax nivalis</i>	0	12	12
Geelgors	<i>Emberiza citrinella</i>	11	489	500
Ortolaan	<i>Emberiza hortulana</i>	0	8	8
Rietgors	<i>Emberiza schoeniclus</i>	4	4882	4886
Grauwe Gors	<i>Miliaria calandra</i>	0	2	2
	Totaal	85524	594186	679710

HOOFDSTUK III

DATABEHEER – INFORMATISERING – PAPAGENO

De ringgegevens en de terugmeldingen verkregen in het kader van het Belgisch Ringwerk staan ter beschikking van onderzoekers, al of niet professionelen, die ze wensen te analyseren. De procedures om deze gegevens te verkrijgen worden uiteengezet in de hoofdstukken X en XI van dit verslag en staan ter beschikking op de webstek van het Belgisch Ringwerk. Het hoofddoel van het programma PAPAGENO, sinds 2000 ontwikkeld dankzij het talent en de belangloze inzet van een medewerker ringer (Paul Vandenbulcke), is de gemakkelijke toegang tot de gegevens door ze elektronisch ter beschikking te stellen.

Het programma PAPAGENO

PAPAGENO werd vanaf 2000 ter beschikking gesteld van alle medewerkers-ringers. Nieuwe versies zagen het daglicht in 2003, 2005 en 2007. Het gebruik van het programma is niet verplicht. Omdat het niet de bedoeling was medewerkers uit te sluiten, mogen zij die het programma niet kunnen gebruiken, nog steeds hun gegevens insturen op papieren ringlijsten. Sinds 2009 zijn nieuwe groepsverantwoordelijken echter wél verplicht PAPAGENO te gebruiken.

Het programma beoogt meerdere objectieven. Het laat de ringers toe hun ringgegevens en terugvangsten te digitaliseren binnen een zeer gebruiksvriendelijke Windows-omgeving, die hen bovendien de mogelijk biedt een groot aantal analyses uit te voeren, waaronder cartografische verwerking. PAPAGENO beoogt eveneens een kwaliteitsverbetering van de ingevoerde data door de mogelijkheid te creëren bijkomende gegevens te coderen over vanginspanning, typologie van de habitat op de vangstplaats met daarnaast ook morfometrische variabelen en etho-ecologische parameters. Een speciale versie voor het inbrengen van terugmeldingen door niet-ringers, die ringnummers van op afstand aflezen, staat ter beschikking van de geïnteresseerden

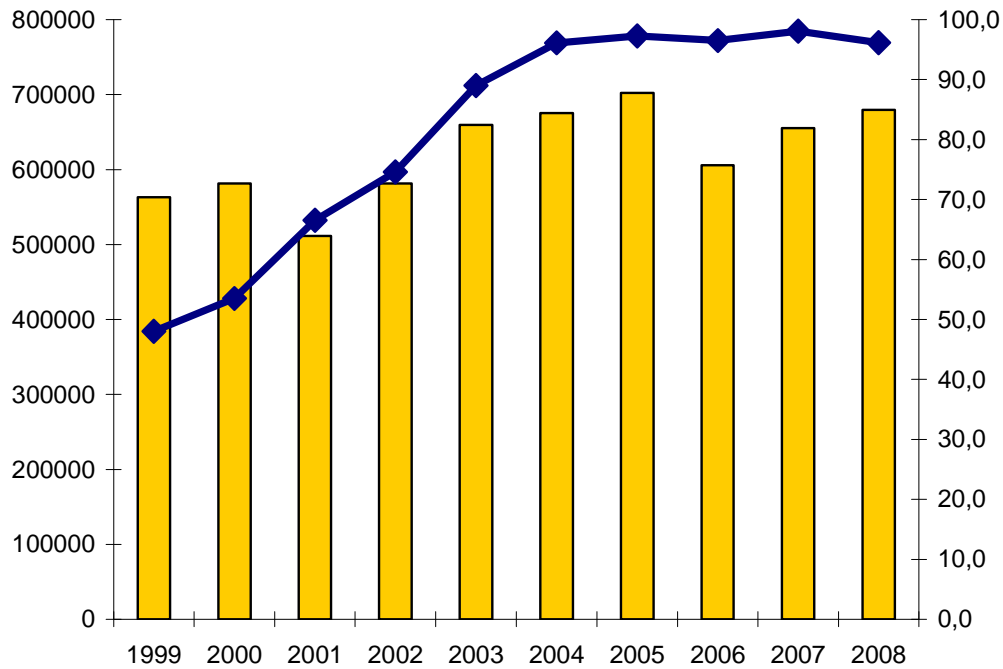
De medewerkers-ringers sturen hun gegevensbestanden, die automatisch door PAPAGENO geproduceerd worden, regelmatig door naar het KBIN via internet. Deze doorgegeven bestanden worden dan in de databank van het Ringwerk opgenomen. Dit systeem vergemakkelijkt het inbrengen van gegevens, verhoogt hun kwaliteit, vermijdt verzending per post, automatiseert voor een deel de verwerking van de terugvangsten en maakt het mogelijk over elektronische gegevens te beschikken die gemakkelijk toegankelijk zijn voor analyse.

Staat van informatisering

Op 1 december 2009 telde de databank met ringgegevens van het KBIN 8.378.732 records. Elk record komt met één ringnummer overeen en bevat tot 39 velden, waarvan er 13 systematisch worden ingevuld. Driehonderd negentig soorten en ondersoorten zijn hierin betrokken.

Het percentage ingevoerde ringgegevens bedraagt 96,2 % in 2008. Dit is meer dan de 96 % van de laatste vijf jaar; een maximum van 98,1 werd bereikt in 2007 (Figuur 2). Het gemiddelde percentage voor de periode 1991 – 2003 bedroeg 49,3 %. Het invoeren van de gegevens van 2008 werd uitgevoerd door 232 verschillende medewerkers-ringers.

De doelstelling om vrijwel de totaliteit van de ringgegevens elektronisch ter beschikking te stellen voor analyse, wordt aldus gerealiseerd. Dit resultaat, bekomen door de enorme inzet van de ringers zelf, is bijzonder belangrijk: het toont de hoeveelheid gegevens aan die onmiddellijk beschikbaar zijn voor analyse.

Figuur 2. Evolutie gedurende de laatste 10 jaar (gele balkjes) van de jaarstaten in België en aanduiding van het aandeel van de geïnformatiseerde gegevens.

Het invoeren van de historische gegevens werd in 2009 verdergezet. Dit wordt aangemoedigd bij de ringers en waar mogelijk ondersteund, b.v. door het uitlenen van een PC van het KBIN of de omzetting van historische databanken in een ander elektronisch formaat naar de access-bestanden van PAPAGENO. Meerdere ringers zetten het invoeren van hun eigen historische gegevens verder; sommigen gaan daarbij terug tot in de jaren vijftig. Daarnaast werd er een programma van het systematisch inbrengen van historische gegevens in 2006 opgestart aan het KBIN. Dit werk wordt gefinancierd door een informatiseringprogramma van verzamelingen DIGIT05, dat door de FOD Wetenschapsbeleid werd ontwikkeld. Voor verschillende soorten (in meerderheid niet-zangvogels), werd het geheel van de gegevens vanaf 1960 al systematisch ingegeven. In totaal werden 548.248 ringgegevens ingebracht tijdens het verloop van dit programma, dat op 31/08/2009 werd afgesloten.

De gegevensbank van de terugmeldingen telt momenteel 516.452 records, verdeeld over 293 soorten en ondersoorten. Elk record slaat op één terugvangst en telt 60 velden. Het invoeren van de historische data van in het buitenland geringde en in België teruggemelde vogels in PAPAGENO gaat verder. Het aantal ingevoerde terugmeldingen van dit type bedraagt momenteel 14.692. De systematische invoering van de controles (vogels door dezelfde ringer geringd en teruggevangen op dezelfde of nabije plaats) verloopt vanaf 2000 zeer goed dankzij PAPAGENO. De codering van de historische gegevens van dit type werd in 2006 opgestart en loopt nog steeds. Het totaal aantal ingevoerde controles is 285.796.

HOOFDSTUK IV

CERTIFICERING 2009

Elk jaar, in de tweede helft van november, worden examens ingericht voor het bekomen van een vergunning van medewerker ringer-van het KBIN. De kandidaten worden voorgesteld voor deelname aan het examen door de groepsverantwoordelijke, na het doorlopen van een praktijkstage met de bedoeling hen enerzijds vangtechnieken en het manipuleren van vogels bij te brengen, anderzijds hen voor te bereiden tot het examen. De inschrijvingen worden elk jaar afgesloten op 1 september.

Het examen voor een nestvergunning (met uitsluiting van vanginstallaties, vallen, netten of fuiken) vereist een stageperiode van ten minste twee jaar. Het examen voor een vangvergunning (die het gebruik van vanginstallaties, vallen, netten of fuiken toelaat) vereist dat men voorafgaand al titularis is van een nestvergunning, gevolgd door een nieuwe stageperiode van ten minste twee jaar. Kandidaten die, in het kader van een bijzondere studie, maximaal 3 soorten wensen te ringen, kunnen een specifiek examen aanvragen.

Het examen wordt georganiseerd op het KBIN en bestaat uit drie verschillende delen:

1. Schriftelijke evaluatie van de kennis betreffende de administratie (invoeren en doorsturen van gegevens), identificatietechnieken op soortniveau en determinatie van bepaalde gegevens (ruistrategie, topografie van het verenkleed) en methoden voor het nemen van biometrische gegevens.
2. Identificatie (op soortniveau) van 25 soorten op dia;
3. Identificatie op soortniveau (en van het geslacht en de leeftijd in geval van vangvergunning) van balgen tijdens een sessie van één uur.

Deze laatste proef wordt afgelegd voor een onafhankelijke examiner (ervaren groepsverantwoordelijke). Het volledige examen duurt tussen twee en drie uur en wordt onmiddellijk na het afleggen door de jury geëvalueerd. De resultaten, onder de vorm van waarderingscores, worden per onderwerp voorgelegd: kennis van de administratie van het ringwerk, kennis van de ruistrategieën en de topografie van het verenkleed, kennis van de criteria voor identificatie op soortniveau, leeftijd en geslacht. De resultaten worden per post en binnen de tien dagen na het afleggen van het examen meegedeeld aan de kandidaat, met kennisgeving aan de verantwoordelijke van de betrokken ringgroep,

Onderzoekers (masters, doctorandi, assistenten) die voorgesteld worden door een diensthoofd van een wetenschappelijke instelling (universiteit, instituut, onderzoeksinstelling) zijn vrijgesteld van een stageperiode en het afleggen van een examen. Voor het overige lijkt hun administratief parcours op dat van de andere ringers.

Enkel de personen die beantwoorden aan deze criteria en die aldus, op aanvraag van het KBIN, een vergunning dienaangaande bekomen hebben, afgeleverd door de bevoegde gewesten, mogen de ringen gebruiken die eigendom zijn van het KBIN.

De examensessies van 2009 zijn doorgegaan op 21 november voor 5 Franstalige kandidaten en op 29 november voor 14 Nederlandstalige kandidaten. Het slaagcijfer was 75% voor de nestvergunningen, 67% voor de vangvergunningen en 100% voor de specifieke vergunningen. Bij de nestvergunningen was het slaagpercentage 67% voor de evaluatie van de administratieve kennis, 92% voor de kennis van rui en topografie en 83% voor de identificatie van soorten. Wat betreft de vangvergunningen, zijn de slaagcijfers respectievelijk 100%, 67% en 67%. Men kan hieruit afleiden dat de kandidaten voor een nestvergunning de meeste moeite hebben met de ruistrategieën en de topografie van het verenkleed, hetgeen nog meer opvalt bij de vaststelling dat het slaagcijfer met de score goed en zeer goed voor deze materie 50% is. Wat betreft de vangvergunning is het dit jaar de kennis van ruistrategieën en topografie van het verenkleed die het grootste aantal mislukkingen telt.

De examensessie 2009 leidde aldus tot de certificering van 9 nieuwe nestringers, 4 specifieke en 2 vangvergunningen of 13 nieuwe medewerkers ringers voor België, hetgeen neerkomt op 3,7% van het netwerk van 2009.

HOOFDSTUK V

ONDERZOEKSPROGRAMMA'S

Verschuivingen in overwinteringsgebieden van trekvogels (2009 - 2011).

In opdracht van : FOD Wetenschapsbeleid

Dit project beoogt de versterking van de mogelijkheden tot wetenschappelijke analyse aan de Federale wetenschappelijke instellingen. De toekenning van een dergelijk programma is van essentieel belang voor de ontwikkeling van de dienst.

De belangrijkste doelstelling van deze studie is de kwantificering van de verschuivingen van de grenzen van de overwinteringsgebieden van inheemse vogels als antwoord op wijzigingen in het milieu tijdens de laatste decaden, met bijzondere aandacht voor klimaatsveranderingen. Bijkomende doelstellingen omvatten (1) de ontwikkeling van een grootschalig onderzoek vertrekkende van de ringgegevens van het KBIN, (2) de toetsing van de wetenschappelijke waarde van een set gegevens die over een lange periode werden verzameld en een eventuele verbetering van de methodologie van het ringen, (3) het geven van aanbevelingen bij het bepalen van toekomstige strategieën en prioriteiten binnen het programma van het Belgisch Ringwerk.

Het eerste stadium van dit project bestond in het verzamelen van bibliografische gegevens en het zich inwerken in de databank. Het nakijken en valideren van de inhoud van de databank gaan gepaard met het gebruik ervan en de integratie in het cartografisch programma ArcGIS. De kartering van de terugmeldingen tijdens de jaarlijkse winterseizoenen of per periode van 5 à 10 jaar, vormt een eerste benadering die toelaat eventuele verschuivingen te visualiseren bij talrijk geringde en teruggevangen soorten. Alle soorten korte afstand-trekkers worden à priori in beschouwing genomen. De resultaten van deze cartografische analyse zullen toelaten de soorten te selecteren waarvan de correlatie met klimatologische gegevens vervolgens zullen geanalyseerd worden.

INN-FLU : ecologie en pathologie van aviaire influenza-infecties (2007-2009).

In opdracht van : Europese Commissie

In samenwerking met : Friedrich-Loeffler-Institut (Duitsland), Albert-Ludwigs Universität Freiburg (Duitsland), Ludwig-Maximilians-Universität München (Duitsland), CODA (België), Centre National de la Recherche Scientifique (Frankrijk), Aristotle University of Thessaloniki (Griekenland), National Veterinary Research Institute (Polen), Institute for Animal Health (Verenigd Koninkrijk).

Het project INN-FLU is een antwoord geïnitieerd door de Europese Commissie naar aanleiding van de problematiek van de verspreiding van vogelgriep (H5N1) in Europa. Het Belgisch Ringwerk neemt deel aan en coördineert hoofdstuk 5 (Ecologie van de vogelgriep), waarvoor onderzoek plaatsvindt in Polen, Griekenland en België. Er werden vier subtaken vastgelegd: bepaling van de frequentie van contacten tussen wilde en tamme avifauna, studie van de verspreiding van het H5N1-virus in het milieu, overleving van het H5N1-virus in verschillende natuurlijke ecosystemen en studie van de migratievormen van watervogels die potentiële overdragers zijn van het virus.

IN 2009 werden volgende acties ondernomen in dit kader. Twee experimentele kippenrennen (Waver en Longchamp - Eghezée) zijn onder permanente (24/24 uur) videobewaking geplaatst van september tot mei teneinde de frequentie te bepalen van contacten tussen wilde watervogels en pluimvee. In de regio van Gent voedden groepen Bergeenden (*Tadorna tadorna*) zich op zeer korte afstand van menselijke infrastructuur en vormen bijgevolg een interessant studieobject. In de loop van 2009 werden 392 individuen gevangen en geringd en werden 87 bemonsteringen uitgevoerd waarvan er 75 geanalyseerd zijn. Drie stammen van het influenzavirus werden geïdentificeerd: H10N3, H7N1, H2N1. Vijf Bergeenden werden uitgerust met een GPS Argos-zender teneinde nauwkeurig hun bewegingen te volgen en over kwantitatieve informatie te beschikken betreffende de frequentie van hun contact met pluimvee (figuur 3). De resultaten van deze studies zouden moeten toelaten om het preventiebeleid te oriënteren, zoals het ophokken van pluimvee.

Figuur 3 : Locaties gedurende de maanden april en mei 2009 van een Bergeend (*Tadorna tadorna*) die op 21/03/09 te Destelbergen werd uitgerust met een GPS Argos-zender.

De Knobbelzwaan (*Cygnus olor*) toont duidelijk een hoge gevoeligheid voor het H5N1-virus; deze soort was één van de meest aangetroffen besmette soorten in de Europese Unie sinds de crisis van de winter van 2005-2006. Om dit fenomeen te kunnen begrijpen, werden 263 knobbelzwanen gevangen, geringd of gecontroleerd, en in detail bestudeerd. In totaal werden er 553 strijkstalen in de keel, de cloaca of bloedstalen genomen en overgebracht naar het CODA voor analyse. Met hetzelfde doel, en teneinde over een vergelijkingsmodel te beschikken, werden er 1288 Canadese ganzen (*Branta canadensis*) gevangen en 1132 virale en serologische bemonsteringen uitgevoerd.

De besmettingsdynamica van influenzavirussen bij wilde vogels is niet gekend. Wilde Eenden (*Anas platyrhynchos*), Kuifeenden (*Aythya fuligula*), Tafeleenden (*Aythya ferina*) en Meerkoeten (*Fulica atra*) die geringd en gecontroleerd werden in de vangkooi geïnstalleerd in Terhulpen, werden systematisch bemonsterd op cloacaal vocht en vocht uit de snavel. Dit vertegenwoordigt een geheel van 1658 stalen. De resultaten voor 2007 en 2008 van dit onderzoek werden voorgesteld tijdens het 7de Internationaal Symposium over Influenza, georganiseerd in april in de Verenigde Staten.

De rol van wilde trekvogels bij de verspreiding van het H5N1 virus naar en binnen Europa vormt een belangrijk studieobject. De Knobbelzwaan is hierbij misschien een belangrijke vector. Het trekgedrag van de populaties die in Rusland en Oekraïne broeden, is niet gekend. De soort wordt zeer weinig bestudeerd in deze streken, maar enkele terugmeldingen van ringen duiden op een migratietraject in de richting van de Unie, in het bijzonder naar Griekenland en de Evrosdelta. Om de kennis ter zake uit te breiden, werden meerdere ringprogramma's uitgevoerd. Een expeditie van Oekraïense, Griekse en Belgische ornithologen heeft 155 Knobbelzwanen in volledige rui gevangen ter hoogte van de Krim, aan de Zwarte Zee. Elke zwaan werd gemerkt met een metalen ring en een Darvic halsband gegraveerd

met een code die identificatie op afstand toelaat. Vier van hen werden bovendien voorzien van een GPS Argos-zender. In Griekenland, in de Evrosdelta, werden 15 overwinterende individuen geringd en eveneens gemerkt met een halsring. Onder hen werden er 3 voorzien van een GPS Argos-zender. In België wordt de populatie Knobbelswanen sinds decennia regelmatig geringd. Dit laat toe om over direct bruikbare gegevens te beschikken. Om het aantal terugmeldingen te verhogen, werd de inspanning van het ringen opgevoerd en elk gevangen of gecontroleerd individu werd gemerkt met een gekleurde ring gegraveerd met een code die identificatie op afstand toelaat.

Flavisurvey: Ontwikkeling van diagnostische instrumenten specifiek voor het Flavivirus dat wordt overgedragen door muggen en teken bij vogels, paarden en herkauwers en in het bijzonder voor het West Nile virus met het doel om een systeem van vroegtijdig alarm en epidemiologisch toezicht in te stellen (2008-2010).

In opdracht van: FOD Volksgezondheid (DG4)

In samenwerking met: CODA, Departement entomologie KBIN, Vogelopvangcentrum van La Hulpe, Vogelopvangcentrum van Héron

Demografische, klimaat- en milieuveranderingen evenals de ontwikkeling van de agrovoedingsindustrie, van het habitat van stadsranden en het intensifiëren van verplaatsingen, hebben bijgedragen tot een herverdeling van epidemiologische risico's, in het bijzonder zoönotische risico's op zoönoses. Op die manier kunnen nieuwe epidemieën onverwachts opduiken in delen van de wereld waar het risico erop onbekend was. Dit was het geval bij de West Nile (WN) epidemie in New York in 1999. De aanwezigheid van menselijke besmettingen door het WN virus wordt niet altijd geassocieerd met beduidende mortaliteit bij vogels. Daarom beogen het instellen van middelen ter detectie van het WN virus en het toezicht op de avifauna het voortijdig kunnen detecteren van de aanwezigheid van het virus op Belgisch grondgebied. Dit programma kadert in het globale toezicht op zoönoses en dierenziektes die opduiken in België.

Het Belgisch Ringwerk voert de haalbaarheidsstudie uit van het opzetten van een actief en passief toezicht bij wilde vogels, gekoppeld aan een systeem van bemonstering van steekmuggen als potentiële overbrengers van de ziekte.

Op het gebied van actief toezicht werden volgende acties ondernomen. Er werden 74 bemonsteringen van snavelvocht uitgevoerd op trekkende transsaharische zangvogels tijdens de lentetrek. Een systeem om kraaien te vangen met behulp van fuiken van 18m³ werd op punt gesteld. Drie installaties zijn in werking. 445 Zwarte Kraaien (*Corvus corone*), 50 Kauwen (*Covus monedula*) en 2 Eksters (*Pica pica*) werden gevangen. In totaal werden er 542 bemonsteringen uitgevoerd. Daarnaast werden 532 bemonsteringen uitgevoerd op roofvogels (6 soorten), voor het merendeel pulli. Zeven medewerkers-ringers hebben actief meegewerkt aan deze bemonsteringen.

Wat betreft het passief toezicht werden 256 vogelkadavers verzameld dankzij de tot stand gebrachte samenwerking met twee vogelopvangcentra.

Geen enkel van de tot nu toe geanalyseerde stalen is positief gebleken voor het West Nile virus.

Er werden 72 steekmuggen gevangen. Het gaat hierbij om 7 verschillende soorten, waarvan er 4 potentiële overbrengers zijn van het West Nile virus.

Epidemiologisch toezicht op influenzavirussen bij wilde vogels (2005 -).

In opdracht van : FAVV

In samenwerking met : CODA, ISSP, FOD Volksgezondheid, DEMNA (SPW)

De actieve monitoring van aviaire influenzavirussen bij wilde vogels in België wordt sinds de herfst van 2005 uitgevoerd door het Ringwerk. Dit toezichtsprogramma komt tegemoet aan de verplichtingen van de Europese richtlijn 2005/94/CE en van de beslissing van de Raad 2005/464/CE, aangevuld met de technische voorschriften van het document SANCO/10268/2006. Dit programma volgt op de uiterst pathogene H5N1-epidemie die werd vastgesteld bij wilde trekvogels in Zuidoost Azië.

De doelstelling is het bestuderen van het voorkomen van influenzavirussen en in het bijzonder van de subtypes H5 en H7, bij wilde vogels. Bemonstering van cloacaal vocht en snavelvocht worden uitgevoerd tijdens ringoperaties en dit bij verschillende soorten watervogels (eendachtigen, rallen, waadvogels, meeuwen, sternes) en vogeletende roofvogels, conform de lijst gepubliceerd door de Europese Commissie. De stalen worden bewaard bij 4°C en binnen de 48u overgedragen aan het laboratorium van aviaire virologie van het Centrum voor Onderzoek in Diergeneeskunde en Agrochemie (CODA).

Verschillende fuiken voor het vangen-ringen-bemonsteren van eenden, duikeenden en meerkoeten werden geïnstalleerd in het kader hiervan (La Hulpe, Harchies, Chertal, Bosvoorde). De installatie van Harchies wordt geplaatst in samenwerking met het DEMNA (SP de Wallonie). Er worden eveneens gerichte bemonsteringen uitgevoerd op andere sites.

Tussen 01/01/2009 en 01/12/2009, werden 4085 stalen (2396 cloacale stalen en 1689 van de snavel) genomen en overgedragen aan het CODA. Dit stemt overeen met de vangst van 2375 wilde vogels behorende tot 51 soorten. De bemonsteringen werden uitgevoerd in 152 verschillende gemeentes. Acht medewerkers-ringers hebben actief meegewerkt aan deze bemonsteringen.

Bovendien doet de FOD Volksgezondheid, en in het bijzonder het FAVV, een beroep op de expertise van het Ringwerk op het gebied van trek en bewegingen van wilde vogels, onder andere aan de hand van de analyse van terugmeldingen van geringde vogels. De expertise op het gebied van trekgedrag en modaliteiten van de trekverplaatsingen bij vogels vormt hierbij een belangrijke bijkomende factor.

Een deel van de resultaten van dit programma is beschikbaar op de webstek van het KBIN (<http://www.natuurwetenschappen.be/science/projects/afsca>).

Studie van de dynamiek van herkolonisatie bij de Slechtvalk (*Falco peregrinus*), maatregelen ter bescherming van natuurlijke sites en instellen van instrumenten voor de controle van de illegale handel van roofvogels (1996 -).

In samenwerking met: CITES, Federale Politie, ANB, DNF (SPW), Electrabel Suez

Het programma ter opvolging van de populatiedynamica van de teruggekeerde Slechtvalk (bijlage I soort van de vogelrichtlijn) wordt vanaf 1996 uitgevoerd en beoogt de studie van de dynamiek van de herkolonisatie van deze soort die tussen 1972 en 1994 als broedvogel in België verdwenen was. De huidige studie richt zich vooral op natuurlijke sites om nieuwe broedgevallen te kunnen vaststellen. Het merendeel van de jongen wordt geringd en gemeten. Een camerasysteem werd ontwikkeld om de ringnummers van de adulte broedvogels automatisch af te lezen. Dit luik zal gegevens leveren over rekrutering en overleving.

In 2005 en 2007 konden we vaststellen dat twee broedsels van Slechtvalken geroofd werden. Een markeringsprogramma met transponders (PIT) van jonge in België geboren Slechtvalken, gecombineerd met DNA staalnames, werd uitgevoerd ten einde op onweerlegbare wijze het eventueel aanwezig zijn van wilde vogels in gevangenschap te kunnen aantonen. Dit initiatief heeft geleid tot de oprichting door CITES van een groep die de kweek en handel van roofvogels in België controleert. In 2009 werden 12 administratieve controles en 8 gerechtelijke afstappingen ondernomen. Meer dan 500 roofvogels werden hierbij door de diensten van de diergeneeskundige inspectie en de Federale Politie, bijgestaan door CITES-experten van het KBIN, gecontroleerd. In twee gevallen, waarvan één leidde tot meerdere onmiddellijke aanhoudingen, loopt het onderzoek verder.

Valken voor iedereen- Faucons pour tous (2005 -).

In samenwerking met: Ornithologische Commissie van Watermaal-Bosvoorde, Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Politiezone Brussel hoofdstad – Elsene, de autoriteiten van de Sint-Michiels en Sinte-Goedele kathedraal.

De voorstelling aan het grote publiek van het volledige verloop van het broedgeval van het koppel Slechtvalken van de Sint-Michiels en Sinte-Goedele kathedraal sedert 2005, werd voortgezet dankzij een systeem van camera's-zenders/, ontvangers en beeldschermen. Dit laat de bezoekers toe de details van het broedgeval rechtstreeks en continu te volgen vanop het kerkplein (dankzij de infrarood-functies van de camera). Het aantal bezoekers die het broedgeval van 2009 kwamen volgen, wordt geschat op 20.000 à 22.000 personen.

Een webstek (<http://www.sciencesnaturelles.be/cb/fauconvalken/index.htm>), opgevat als een blog versloeg dag op dag de evolutie van het broedgeval op de kathedraal, met tekst, foto's en filmopnames als ondersteuning.

Studie van de dynamiek van de herkolonisatie van de Oehoe (*Bubo bubo*), maatregelen tot behoud van de natuurlijke sites et evaluatie van de risico's (1990 -).

In opdracht van: Windvision, Aquale
In samenwerking met: groupe Carmeuse, groupe Lhoist

Sinds 1990 wordt een programma over het demografisch opvolgen van de populatie van de Oehoe (bijlage I soort van de vogelrichtlijn) uitgevoerd.. De soort was volledig uit België verdwenen tussen het begin van de 20ste eeuw en 1982. Nadien volgde een herstel dat begon met het reïntroduceren van in gevangenschap gekweekte Oehoes. De nestplaatsen worden elk jaar opgetekend, het broedsucces bepaald en, indien mogelijk, de jongen geringd

Een significant gedeelte van de koppels broedt op industriële en semi-industriële sites. Bescherming en beheersmaatregelen van deze sites worden onderzocht met de eigenaars en de grondgebruikers (steengroeven, administraties). Impactstudies op de soort i.v.m. het heruitbaten van een groeve en de inplanting van een windmolenpark werden in 2009 uitgevoerd.

Problematiek van invasieve exotische eendensoorten (1991 -).

In samenwerking met: BIM, INBO, Belgian Forum on Invasive Species, Natagora/Aves, Vlaams Gewest, Provincie West-Vlaanderen, Waals Gewest.

Langetermijn studie van de populatiedynamica en de ecologie van de Nijlgans (*Alopochen aegyptiacus*) en de Canadese Gans (*Branta canadensis*) in het kader van de evaluatie van de impact van deze soorten op het milieu. Studie en ontwikkeling van een controlebeleid van de populatie van Canadese Ganzen op vraag van de Vlaamse overheid, de provincie West-Vlaanderen, het Waals Gewest en verschillende lokale administraties en instellingen.

Studie van de trekstrategie van stern en vorming van ringers in het Afrikaans overwinteringsgebied.

In samenwerking met : Direction des Parcs Nationaux du Sénégal, FOD Ontwikkelingssamenwerking, Gemeente Beauvechain, INBO

Samenwerkingsprogramma met een onderzoeksluik: opvolging van bewegingen van steltlopers tussen slikplaten, bepaling van de geografische oorsprong en de trekroutes van de betrokken populaties en een deel vorming inzake het toepassen van de gebruikte methoden. Deze acties zijn het gevolg van een programma voor het uitvoeren van het beheersplan van het biosfeer- reservaat van de Saloum Delta. De activiteiten binnen dit project waren in 2009 beperkt omwille van budgettaire redenen.

Opvolging van de avifauna door ringstations met gekende vangstinspanning : EURO-CES

In samenwerking met : Europese ringcentra, INBO

Het Belgisch Ringwerk is sedert 2001 ingeschreven in een Europees programma voor de opvolging van broedpopulaties van zangvogels met toepassing van de *vangst-terugvangst* techniek. Dit programma wordt gecoördineerd door het Brits Ringwerk. Deze studie heeft als doel informatie te verzamelen over populatietrends, over de productiviteit en over jaarlijkse overlevingscijfers. De uiteindelijke bedoeling beoogt een op feiten gebaseerde ondersteuning van het beleid betreffende natuurbehoud.

HOOFDSTUK VI

SAMENWERKING MET UNIVERSITEITEN EN HOGESCHOLEN

De ring- en terugmeldingsgegevens worden ter beschikking gesteld van Universiteiten en Hogescholen. Er wordt dan ook regelmatig contact gehouden met ULB, UCL, ULg, UA, UGent, Haute Ecole Provinciale du Hainaut Occidental (Aat), Haute École de la Province de Liège Rennequin Sualem (La Reid).

Academisch jaar 2008-2009

Onderzoeker FNRS :

Dr Virginie Stevens voert een post-doc studie uit, getiteld "Mécanismes d'évolution conjointe de la dispersion et des comportements de coopération" met als model de Boerenwaluw (*Hirundo rustica*). (Promotor : Prof. Dr. Pascal Poncin, ULg)

Doctoraatsthesis:

Diederik Strubbe stelde met goed gevolg een doctoraatsthesis voor over "Invasive Ring-necked Parakeets *Psittacula krameri* in Europe: invasion success, habitat selection and impact on native bird species" (promotor Prof. Dr. Erik Matthysen, UA).

Sophie Dardenne werkt verder aan haar in 2008 begonnen doctoraat, getiteld « Coopération chez l'Hirondelle rustique (*Hirundo rustica*) : influence de la dispersion, des qualités individuelles, de la structure génétique et de la qualité des habitats » (Promotor : Prof. Dr. Pascal Ponsin, ULg)

Frank Hollander werkt verder aan zijn in 2007 begonnen doctoraat, getiteld « Habitat selection in anthropogenic landscapes using a migratory passerine as study model » (Promotor : Prof. Dr. Hans Van Dijk, UCL)

François Lehaire begon in 2008 aan een doctoraat, getiteld « Dynamique d'expansion d'une espèce forestière spécialisée dans un contexte de populations sources - puits: cas du Pic mar (*Dendrocopos medius*) dans des habitats fragmentés ». (Promotor Prof. Dr. Hugues Claessens, Fac. Sciences agronomiques de Gembloux).

Thesis :

Sophie Blangy eindwerk biologie aan de UCL : « Etude des paramètres influençant la sélection d'un nid par l'Hirondelle de fenêtre dans la ville de Louvain-la-Neuve, Brabant wallon, Belgique. (Promotor : Prof. Dr. Renate Wesselingh, UCL)

Stage:

Savitri Deshande, studente aan de Ecole Interfacultaire de Bioingénieurs van de ULB (Prof. Jan Bogaert) volgde een beroepsstage van 06/04/2009 tot 08/05/2009 rond het onderzoek naar de voedselécologie van de Slechtvalken die nestelen op de Brusselse Sint-Michiels en Sinte-Goedelekedraal.

Aude Griffet, studente MA1 aan het departement Biologie des Organismes et Ecologie van de ULB (Prof. Philippe Dubois) volgde een beroepsstage van 01/03/2009 tot 30/04/2009 rond de populatiedynamiek van de Nijlgans, waarbij vooral factoren in de gemiddelde grootte van de legsel geëvalueerd werden die afhangen van de dichtheid.

HOOFDSTUK VII

AANVRAGEN VOOR TOEGANG TOT DE GEGEVENS IN 2009

In het jaar 2009 werden 18 aanvragen ontvangen en aanvaard. De aanvragen die via EURING werden ontvangen, zijn opgenomen in het Engels. De andere betreffen aanvragen die rechtstreeks tot de Ringdienst werden gericht.

Aanvrager: Denis Vander Elst

Datum van de aanvraag: december 2009

Instelling/Vereniging: individueel, België

Ter beschikking gestelde gegevens

Broedgegevens 2001-2008 van de Zwartkop (*Sylvia atricapilla*)

Doel : redactie Atlas des Oiseaux nicheurs de Wallonie

Aanvrager: Bård Gunnar Stokke

Datum van de aanvraag: november 2009

Instelling/Vereniging: Norwegian University of Science and Technology, Department of Biology, Realfagbygget, Centre for Advanced Study.

Ter beschikking gestelde gegevens:

Ringgegevens van nestjongen van de Koekoek (*Cuculus canorus*) in relatie tot de waardvogels.

Doel: publicatie over de waardvogels van de Koekoek

Aanvrager: Miguel Demeulemeester

Datum van de aanvraag: november 2009

Instelling/Vereniging: Medewerker-ringer van het Belgisch Ringwerk van het KBIN

Ter beschikking gestelde gegevens:

Terugmeldingen van tussen 1998 en 2008 in West-Vlaanderen geringde of teruggevangen Rietzangers (*Acrocephalus schoenobaenus*).

Doel : mondelinge mededeling op de Natuurstudiedag te Moeskroen op 13/12/2009

Aanvrager: Eniko Anna Tamas

Datum van de aanvraag: november 2009

Instelling/Vereniging: MME BirdLife Hungary

Ter beschikking gestelde gegevens:

Alle terugmeldingen (met ring- en terugmeldingsplaats en data) van de Zwarte Ooievaar (*Ciconia nigra*), zowel terugmeldingen van levende als van dood gevonden vogels.

Doel : I'd like to show that temporary wetlands are vital for Black storks during their migration as stopover sites. I'd like to substantiate this research with the analysis of places of recovery.

Aanvrager: Christophe Dehem

Datum van de aanvraag: oktober 2009

Instelling/Vereniging: : individueel, België

Ter beschikking gestelde gegevens:

Broedgegevens 2001-2008 voor volgende soorten: Zwarte Ooievaar, Havik, Wespandief, Raaf, Middelste bonte specht, Zwarte specht, Klapekster, Bosuil, Bonte vliegenvanger, Grauwe vliegenvanger, Taigaboomkruiper.

Doel : redactie Atlas des Oiseaux nicheurs de Wallonie

Aanvrager: Sébastien Piot-Rousseau

Datum van de aanvraag: september 2009

Instelling/Vereniging: Natagora

Ter beschikking gestelde gegevens:

Terugmeldingen van Boerenzwaluwen, Huiszwaluwen en Oeverzwaluwen

Doel : realiseren van een educatief dossier

Aanvrager: David Pearson

Datum van de aanvraag: september 2009

Instelling/Vereniging: individueel, Groot-Brittannië

Ter beschikking gestelde gegevens:

Biometrie van *Acrocephalus scirpaceus*, *Acrocephalus palustris*, *Acrocephalus schoenobaenus*, *Acrocephalus paludicola*

Doel: schrijven van een monografie over een aantal *Acrocephalus*-soorten.

Aanvrager: Kristin Kaasa

Datum van de aanvraag: augustus 2009

Instelling/Vereniging: Institute of Biology, University of Bergen

Ter beschikking gestelde gegevens:

Ringgegevens en terugmeldingen van de Waterral (*Rallus aquaticus*)

Doel :The study will be divided in two. One part will deal with specific winter ecology of the Water Rail in Norway, where I will describe occupied habitats revealed by playback surveys. The other part will be based on recovery and ringing data. The water rail is a secretive bird, and little is known about its migration routes. And this is probably because few Water Rails are ringed and recovered. So depending on what kind of data is available in the Euring databank, we will find out what specific analyses are possible to do. But our main objectives are to look at migration system/movement, survival rates and various attributes measured.

Aanvrager: Jan Rodts

Datum van de aanvraag: juli 2009

Instelling/Vereniging: Vogelbescherming Vlaanderen

Ter beschikking gestelde gegevens:

Ringgegevens en terugmeldingen van in België geringde of teruggevangen Boerenzwaluwen. Doel : Artikel in het tijdschrift « Mens en Vogel »

Aanvrager Dr. Juan Arizaga

Datum van de aanvraag: juni 2009

Instelling/Vereniging: Sociedad de Ciencias Aranzadi, Spain

Ter beschikking gestelde gegevens: van alle zangvogelsoorten: alle vogels geringd in Spanje en Portugal en elders teruggemeld en alle terugmeldingen van vogels die elders geringd werden en in Spanje of Portugal teruggemeld zijn.

Doel : Our aim is to identify to what extent passerines migrating across Iberia use specific routes of migration. Though this is known for several species, this kind of results is often biased by the different sampling effort performed in the different regions. Using new and more complex statistical approaches, based on GIS, our aim is to get an overview of what regions of the Iberian Peninsula are preferably used by migrant passerines, and to what extent the routes vary among ecological groups of species, time within the season and between seasons.

Aanvrager: Raymond Klaassen

Datum van de aanvraag: april 2009

Instelling/Vereniging: Foundation Working Group International Waterbird and Wetland Research

Ter beschikking gestelde gegevens:

Buitenlandse terugmeldingen van de Rosse Grutto (*Limosa lapponica*).

Doel : Currently the Bar-tailed Godwits that winter in the Middle East and East are considered to belong to the same subspecies that travels via the Waddensea and winters in West Africa. Tomkovich (2008) has argued that two sub-populations of Bar-tailed Godwits exist at the Taimyr Peninsula, one in Taimyr itself, one in Yamal, in which the Taimyr birds travel to West Africa and the Yamal birds to the Middle East. Engelmoer & Roselaar (1998) could however not distinguish these populations on the bases on biometry, and thus considered them to belong to the same subspecies (taimyrensis). The material on which this analysis was based was however very limited. We have now collected a lot of biometric data from Bar-tailed Godwits wintering in Oman (Middle East). These data will be compared with measurements from West Africa (this analysis is currently in progress). For the paper we would like to illustrate the different flyways of Bar-tailed Godwits by ringing recoveries, also to show which connections are still unrevealed. I was thinking about a map with lines for individual recoveries, overlaid with arrow that depicts connections between wintering, stopover and breeding sites.

Aanvrager: Juan Arizaga

Datum van de aanvraag: maart 2009

Instelling/Vereniging: Sociedad de Ciencias Aranzadi, Spain

Ter beschikking gestelde gegevens:

Alle terugmeldingen uit de volgende plaatsen: Hondarribia-Fuenterrabia, Irun en Oiartzun-Oiartzun in de provincie Gipuzcoa (Spanje) en Hendaye (Frankrijk) .

Doel : redaction of the "Atlas of bird migration in Txingudi"

Aanvrager: Antonia Hübner

Datum van de aanvraag: maart 2009

Instelling/Vereniging: Zoological Research Museum Alexander Koenig, Germany

Ter beschikking gestelde gegevens:

Volledige ring- en terugmeldingsgegevens van de Boompieper (*Anthus trivialis*)

Doel : Against the background of remarkable population declines of the tree pipit I'm planning to analyze migratory directions, covered distances, sex, age and circumstances of recovery. Differences between European countries of western and eastern regions are of special interest, because declines are not equal in this region. In addition to other data, the recoveries from Africa will be used for the modeling of winter distribution. The results are expected to give a better understanding of tree pipits ecology and causes for population declines.

Aanvrager: Beatriz Arroyo Lopez en José Luis Guzman Garcia

Datum van de aanvraag: februari 2009

Instelling/Vereniging: Instituto de Investigacion en recursos Cinegeticos (IREC) (Spanje)

Ter beschikking gestelde gegevens:

Ringgegevens van tussen 1960 en 2007 in België geringde Houtsnippen (*Scolopax rusticola*)

Doel: redactie van een wetenschappelijk artikel.

Aanvrager: Roland Libois

Datum van de aanvraag: februari 2009

Instelling/Vereniging: ULg, Laboratoire de Zoogéographie

Ter beschikking gestelde gegevens:

Volledig bestand van de terugmeldingen van de Ijsvogel (*Alcedo atthis*)

Doel : Etude de la dispersion chez le Martin-pêcheur d'Europe en relation avec l'orientation, la distance et selon les classes d'âge

Aanvrager: Francisco J. Cantos

Datum van de aanvraag: januari 2009

Instelling/Vereniging: individueel, Spanje

Ter beschikking gestelde gegevens: *Larus ridibundus* en *Larus fuscus*. Ring- en terugmeldingsgegevens van deze soorten in Spanje en Portugal, zowel meldingen van vogels die elders geringd werden en in Spanje en Portugal teruggemeld werden als van vogels die in Spanje en Portugal geringd werden en elders teruggemeld werden.

Doel : Study about the evolution of the wintering and the migration routes of *Larus ridibundus* and *Larus fuscus* across the Iberian Peninsula.

Aanvrager: Dr. Juan Arizaga

Datum van de aanvraag: januari 2009

Instelling/Vereniging: Sociedad de Ciencias Aranzadi, Spain

Ter beschikking gestelde gegevens: alle terugmeldingen van Zwartkoppen (*Sylvia atricapilla*) die elders geringd werden en in Spanje teruggemeld zijn of in Spanje geringd werden en elders teruggemeld werden..

Doel : The aim of the project is to analyse whether there is spatial segregation of populations of migratory blackcaps passing over through Iberia.

Aanvrager: Glenn Vermeersch

Datum van de aanvraag: januari 2009

Instelling/Vereniging: Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Ter beschikking gestelde gegevens:

Ringgegevens van tijdens de periode van 2004 tot 2007 geringde nestjongen van Wespandief, Bruine kiekandief en Slechtvalk. Deze gegevens werden gebruikt voor een verslag over broedvogels in Vlaanderen.

Doel: rapport over bijzondere broedvogels in Vlaanderen.

HOOFDSTUK VIII

BIBLIOGRAFISCH REPERTORIUM VAN PUBLICATIES (2005 - 2009) DIE GEBRUIK MAKEN VAN GEGEVENS VAN HET BELGISCH RINGWERK, KBIN.

De publicaties van de 5 laatste jaren worden hier opgesomd. Publicaties worden immers vaak met een zekere vertraging ontvangen. Overdrukken van de vermelde artikels zijn ter beschikking op de Ringdienst.

WETENSCHAPPELIJKE PUBLICATIES

2005

Cooleman, S., Anselin, A., Beck, O., Kuyken, E. & Lens, L. 2005. Verplaatsingen en mortaliteit van Canadese Ganzen *Branta canadensis* in Vlaanderen. *Natuur.Oriolus* 71 : 152-160.

Doucet, J. 2005. Évolution des populations d'Autour des Palombes (*Accipiter gentilis*) et de Buse variable (*Buteo buteo*) en Entre-Sambre-et-Meuse entre 1980 et 2004. *Aves* 42 : 91-102.

Fransson Th. & Stolt B.-O. 2005: Migration routes of North European Reed Warblers *Acrocephalus scirpaceus*. *Ornis Svecica* 15: 153-160.

Hourlay, F. 2005. Le Cincle plongeur (*Cinclus cinclus*) au Grand-Duché de Luxembourg : analyse des données démographiques récoltées sur différents cours d'eau. *Aves* 42 : 177-178.

Hürner, H. & Libois, R. 2005. Etude par radiopistage de la territorialité chez le Martin-pêcheur (*Alcedo atthis*). Cas de deux mâles voisins. *Aves* 42 : 135-141.

2006

Fraipont, R., A. Vandewer & A. Burnel. 2006. La migration pré-nuptiale à la station de baguage des Awirs en 2005. *Aves* 43 : 54.

Fraipont, R., A. Vandewer & A. Burnel. 2006. L'automne 2005 à la station de baguage des Awirs. 43 : 186-187.

Handrinos, G., Atanasiades, A., Rigas, Y & Vangeluwe, D. 2006. Delta Evrou. KON Bibio Toy Kosmoy, Athina. 93 pp.

Herremans, M. 2006. Hybride Ringmus *Passer montanus* & Huismus *P. domesticus*, Zichem 2004 en 2005. *Natuur.Oriolus* 72 (3): 81-84.

Kervyn, T. & Ch. Xhardez. 2006. Utilisation de l'espace par le Torcol fourmilier (*Jynx torquilla*) lors d'une nidification uniparentale en Ardenne. *Aves* 43 : 65-72.

2007

Berghmans, H., Bosmans, J., Herremans, M., Laeveren, P., Smets, L., Van Kerchoven, J. & Verboven, N. 2007. Vijfentwintig jaar onderzoek naar de broedbiologie van roofvogels en uilen in de Zuiderkempen. *Natuur.Oriolus* 73 (3): 25-40.

Cooleman, S., L. Lens, E. Kuyken, A. Anselin 2007. Dynamique des déplacements de la Bernache du Canada (*Branta canadensis*) en Flandre. *Aves* 44 : 141-144.

Defourny, H., Teerlynck, H. & Vangeluwe, D. 2007. Le Milan royal (*Milvus milvus*) en Belgique: status historique et étude des paramètres démographiques de la nidification. *Alauda* 75 (2) : 159-170.

- Fasol, M. 2007. Cas d'adaptation de l'hirondelle de rivage (*Riparia riparia*). Une colonie s'installe dans une tour de château de la La Roche-en-Ardenne. 44 : 13-25.
- Faveyt, W. 2007. Over teuters en trompetters : twee invasies in Vlaanderen van Noordse Teutergoudvinken *Pyrrhula p. pyrrhula*. Natuur.Oriolus 73: 125-133.
- Fraipont, R., A. Vandewer, M. Rouck & A. Burnel. 2007. Le printemps 2006 à la station de baguage des Awirs. 44 : 52-53.
- Fraipont, R., A. Vandewer & A. Burnel. 2007. La migration postnuptiale 2006 aux Awirs. 44(3) : 198-200.
- Grosjean, G. 2007. Capture d'un hybride présumé entre l'Hirondelle de fenêtre *Delichon urbicum* et l'Hirondelle rustique *Hirundo rustica*. Aves 44(2) : 125-127.
- Herremans, M. 2007. De barmisjinsinvasie 2005 in Vlaanderen. Natuur.Oriolus 73: 117-124.
- Janssens, K. 2007 Eerste Perzische Roodborst *Irania gutturalis* voor België in Sint-Laureins. Natuur.Oriolus 73: 143-144.
- Kuijken E. & Verscheure Ch. 2007: Studies on neckringed Pink-footed Geese (*Anser brachyrhynchus*) in Flanders (Belgium). Aves 44 (3): 167-170.
- Paquet, J.-Y., A. Malengreau & J. Simar. 2007. Dispersion des Grands Cormorans (*Phalacrocorax carbo*) de la colonie d'Hensies (Z.h.i.b. des marais d'Harchies) : premiers résultats du baguage couleur. Aves 44(3) : 145-148.
- Paquet, J.-Y., D. Sevrin & X. Vandevyvre 2007. Un projet de baguage couleur du Tarier pâtre (*Saxicola torquatus*) en Ardenne belge. Aves 44(3) : 135-136.
- Robbrecht, G., Bekaert, M., Van Nieuwenhuyse, D., Vangeluwe, D., Louette, M. & Lens, L. 2007. De Slechtvalk *Falco peregrinus* terug in België, het relaas van een geslaagde nestkastactie. Natuur.Oriolus 73 (3): 4-16.
- Vangeluwe, D., Roggeman, W., Dumont, N., Lambrecht, B. & van den Berg, T. 2007. Active surveillance of type a influenza in wild birds in Belgium. p 65-68 in Scientific Report 2005-2006 CODA-CERVA, Uccle.
- 2008**
- Burnel, A., Fraipont, R. & Vandewer, A., 2008. Age et sexe du Faucon crécerelle (*Falco tinnunculus*) en hiver. Aves 45/3 : 129-148.
- Burnel, A., Fraipont, R. & Vandewer, A., 2008. Première mention du Pipit de Godlewski (*Anthus godlewskii*) en Wallonie. Aves 45/3 : 186-189.
- Herremans, M., Roggeman, W., 2008. Recente mezeninvasies in Vlaanderen : 3 soorten, 3 jaren. Deel 1 : Zwarte Mees *Parus ater*. Natuur.Oriolus 73 (3) : 81-89.
- Herremans, M., Roggeman, W., 2008. Recente mezeninvasies in Vlaanderen : 3 soorten, 3 jaren. Deel 2 : Koolmees *Parus major* en Pimpelmees *Parus caeruleus*. Natuur.Oriolus 74 (4) : 121-139.
- Mátrai, N., Gyurác, J., Mátics, R., Bakonyi, G. 2008. A nádírigó *Acrocephalus arundinaceus* lehetséges teleliterületei az EURING adatbázisának afrikai megkerülési adatai alapján. *Allattani Közlemények*
- Prochazka P., Hobson K.A., Karcza Z. & Kralj J., 2008. Birds of a feather winter together: migratory connectivity in the Reed Warbler *Acrocephalus scirpaceus*. Journal of Ornithology 149: 141-150.

2009

De Vriese, J., Lambrecht, B., Poncin, O., Vangeluwe, D., van den Berg, T. & Letellier, C. 2009. Development of West Nile virus diagnostic tools and their application to establish surveillance of WNV for horses and birds in Belgium. p 64-67 in Scientific Report 2007-2008 CODA-CERVA, Uccle.

Faveyts W. & Moreau K. 2009: Een vroeg broedgeval van Boomvalk *Falco subbuteo* met aandacht voor herkenning van verschillende leeftijdsklassen. Natuur.Oriolus 75(1): 1-4.

Keller, I., Korner-Nievergelt, F. & Jenni, L. 2009. Within-winter movements: a common phenomenon in the Common Pochard *Aythya ferina*. Journal of Ornithology: 150:483-494.

Mason, P. & Allsop, J. 2009. The Golden Oriole. T & AD Poyser.

Reichlin T.S., Schaub M., Menz M.H.M., Mermod M., Portner P., Arlettaz R. & Jenni L. 2009: Migration patterns of Hoopoe *Upupa epops* and Wryneck *Jynx torquilla*: an analysis of European ring recoveries. Journal of Ornithology 150: 393-400.

Van Segelen, C., Van Sanden, P. & Van Endert, K. 2009. Vogels ringen in Limburg. Een analyse van geringde en teruggemelde vogels in Belgisch Noord-Limburg gedurende de periode 1956-2008. Stichting Natiirpublicaties Limburg, Maastricht en provincie Limburg, Hasselt. 241p.

Vermeersch G. 2009: Bijdrage aan geïntegreerde broedvogelmonitoring in, Vlaanderen: ringwerk in het kader van het 'Constant Effort Site'-programma, een case-studie in Essen (A). Natuur.Oriolus 75 (2): 37-45.

Zwarts, L., Bijlsma, R.G., van der Kamp, J. & Wymenga, E. 2009. Living on the edge: Wetlands and birds in a changing Sahel. KNNV Publishing.

POSTERS

2004

Vandevyvre, X. & Paquet, J.-Y. 2004. Projet de suivi de la dynamique de population du Tarier pâtre (*Saxicola torquata*) dans les milieux ouverts forestiers dans l'ouest de l'Ardenne belge. "29ème Colloque Francophone d'Ornithologie", Nantes, 12-14 novembre 2004.

2009

De Vriese, J., Lambrecht, B., Poncin, O., Vangeluwe, D., van den Berg, T. & Letellier, C. 2009. Feasibility study of a capture and testing system for wild birds to set up an "early warning system" for West Nile virus in horse and bird in Belgium. ESVV- 8th International Congress of Veterinary Virology, Budapest, 23-26 August, 2009

Hollander, F., Titeux, N. & Van Dyck, H., 2009. Habitat selection in two anthropogenic landscapes: the Red-backed shrike as a study case. Poster présenté au EGI Student Conference, Edward Grey Institute, Oxford University, 7 - 9 janvier 2009.

Vangeluwe, D., Lambrecht, B., Poncin, O. & van den Berg, T., 2009. In natura follow-up of LPAI infections among wild waterfowl. 7th International Symposium on Avian Influenza: Avian Influenza in Poultry and Wild Birds. Athens, Georgia, USA, 5-8 April 2009.

DOCTORAATSTHESISSEN EN LICENTIAATSVERHANDELINGEN

2005

Cooleman, S. 2005. Analyse van de verplaatsingsdynamiek van de Canadese Gans *Branta canadensis*, in Vlaanderen. Verhandeling licentiaat in de Biologie, Universiteit Gent, Vakgroep Biologie, Onderzoekgroep Terrestrische Ecologie. 59 pp.

Dewinck, S. 2005. Écologie d'une espèce exotique invasive : la Perruche à collier *Psittacula krameri*. Mémoire de licence en biologie, Université Libre de Bruxelles, Faculté des Sciences.

Poncin, O. 2005. Caractéristiques migratoires et dispersives d'une espèce en expansion : l'Épervier d'Europe (*Accipiter nisus*). Mémoire de fin d'études. Haute École de la Province de Liège Rennequin Sualem (La Reid), Département agronomique, section Forêt et Nature. 86 pp.

Stevens, M. 2005. La Corneille noire (*Corvus corone*) en milieu urbain : Distribution, structure des populations et utilisation des ressources d'une espèce indigène à comportement invasif. Mémoire de licence en biologie, Université Libre de Bruxelles, Faculté des Sciences. 41 pp.

2006

Darchambeau, E. 2006. Etude éco-éthologique d'une population de Corneille noire en milieu urbain. Le club du Parc Léopold. Mémoire de licence en biologie biologiques : orientation biologie animale, Université Libre de Bruxelles, Faculté des Sciences. 66 pp. + annexes.

Kepenne, J. 2006. Les Corneilles noires (*Corvus corone*) au plumage partiellement décoloré sont-elles un indicateur de surpopulation ? Mémoire de fin d'études en vue de l'obtention du titre de bachelier en Agronomie. Haute École de la Province de Liège Rennequin Sualem (La Reid), Département agronomique, section Forêt et Nature. 38 pp.

Paternostre, J. 2006. Evaluation de la densité en Corneilles noires (*Corvus corone*) en milieu rural et approche des mouvements et de la structure sociale. Mémoire de fin d'études en vue de l'obtention du titre de bachelier en Agronomie. Haute École de la Province de Liège Rennequin Sualem (La Reid), Département agronomique, section Forêt et Nature. 50 pp.

2007

Dardenne, S. 2007. Fidélité au site de nidification de l'Hirondelle de rivage *Riparia riparia* en Belgique : Analyse des données de baguage. Mémoire de licence en sciences biologiques : orientation biologie animale, Université de Liège, Faculté des Sciences. 53 pp. + annexes.

Dekemel, N. 2007. Etude de la dynamique d'une population d'Hirondelles de fenêtre *Delichon urbicum* en milieu sub-urbain. Mémoire de licence en biologie, Université Libre de Bruxelles, Faculté des Sciences. 59 pp.

Mardens, R. 2007. Variations des dates de pontes et des tailles des nichées en fonction des variations météorologiques et au cours du temps chez la Chevêche d'Athéna (*Athene noctua*) en Belgique. Mémoire de licence en sciences biologiques, Université Catholique de Louvain, Faculté des Sciences. 82 pp.

2008

Van Tomme, T., 2008. Ecologie d'alimentation du Faucon pèlerin (*Falco peregrinus Gmel.*) en période de nidification : cas du couple installé à la cathédrale des Saints Michel et Gudule, Bruxelles. Mémoire de fin d'études en vue de l'obtention du titre de bachelier en Agronomie. Haute Ecole Provinciale du Hainaut Occidental (Ath), Département agronomique, finalité Forêt et Nature. 49 pp.

2009

Dobson, A., 2009. Ecology of the Hen Harrier *Circus cyaneus*: Taxonomy, non-breeding season behaviour and distribution in southern Britain. PhD thesis, University of Nottingham.

Strubbe, D., 2009. Invasive ring-necked parakeets *Psittacula krameri* in Europe: invasion success, habitat selection and impact on native bird species. PhD thesis, Universiteit Antwerpen.

MONDELINGE MEDEDELINGEN

2005

Cooleman, S., Anselin, A., Beck, O., Kuyken, E. & Lens, L. 2005. De verplaatingsdynamiek van de Canadese Gans in Vlaanderen. Vlaamse Ornithologische Studiedag 17, Antwerpen 11 décembre 2005.

Flamant, R. 2005. Mediterranean Gull colour ringing program. The First European Colour-Ring Meeting", Overijse, 3-4 septembre 2005.

Flamant, R. 2005. Trek en migratie van Zwartkopmeeuwen uit Oekraïne, Turkije, Griekenland en Roemenië. Vlaamse Ornithologische Studiedag 17, Antwerpen 11 décembre 2005.

Herremans, M. 2005. Avondtrek bij de Graspieper in het najaar. Vlaamse Ornithologische Studiedag 17, Antwerpen 11 décembre 2005.

Herremans, M. 2005. Dispersie bij de Heggemus. Vlaamse Ornithologische Studiedag 17, Antwerpen 11 décembre 2005.

Herremans, 2005. Dispersie bij de Roodborst. Vlaamse Ornithologische Studiedag 17, Antwerpen 11 décembre 2005.

Paquet, J.-Y. 2005. Stonechat colour-ringing: a tool to address successional mysteries in forest birds The First European Colour-Ring Meeting", Overijse, 3-4 septembre 2005.

Stienen, E., Courtens, M. & Vandewalle, M. 2005. Verplaatsingen van sternenvoerders: de dynamiek van sternenvoederkolonies in een Europees perspectief. Vlaamse Ornithologische Studiedag 17, Antwerpen 11 décembre 2005.

Vangeluwe, D. 2005. Spring migration and freshwatermarshes in the Evros Delta. Loutros, 27 may 2005.

Vangeluwe, D. 2005. Migrations d'oiseaux à Bruxelles: où?, quand?, comment?. Centre Paul Duvignaud, Bruxelles, 28/09/2005.

Vangeluwe, D. & Vanden Wyngaert, L. 2005. Recrutement in a feral population of Egyptian goose *Alopochen aegyptiacus*. The First European Colour-Ring Meeting, Overijse, 3-4 septembre 2005.

2006

Burnel, A. 2006. Suivi de baguage aux Awirs. Journée des Observateurs liégeois. Aves, Liège 21 janvier 2006.

Rose, D. 2006. Bagueage à Montegnée et ailleurs. Journée des Observateurs liégeois. Aves, Liège 21 janvier 2006.

Degros, A. 2006. Le Pic noir. Journée des Observateurs liégeois. Aves, Liège 21 janvier 2006.

Defourny, H. & Teerlynck, H. 2006. La nasse de Chertal. Journée des Observateurs liégeois. Aves, Liège 21 janvier 2006.

Driessens, G. 2006. De transsiberische glijbaan bracht ons Bladkoningen, zeldzaamheden uit het oosten. Vlaamse Ornithologische Studiedag 17, Antwerpen 11 novembre 2006.

Faveyt, W. 2006. Over Teuters en Trompetters – twee invasies van Noordse Goudvinken in Vlaanderen. Vlaamse Ornithologische Studiedag 18, Antwerpen 11 novembre 2006.

Herremans, M. 2006. Eerst kleintjes, dan grote: de Barmsijsinvasie van 2005-2006. Vlaamse Ornithologische Studiedag 17, Antwerpen 11 novembre 2006.

De Mesel, D. 2006. Het najaar van 2005 zag « zwart » van de mezen ! Vlaamse Ornithologische Studiedag 17, Antwerpen 11 novembre 2006.

Vangeluwe, D. 2006. Le baguage: ses buts, son organisation, ses apports. Journée des Observateurs liégeois. Aves, Liège 21 janvier 2006.

Vangeluwe, D. La grippe aviaire, concrètement pour les citoyens. Maison communale de Beauvechain, Beauvechain 9 mars 2006.

2007

Adriaensen, F. & Matthysen, E. 2007. Onderzoekers halen alles uit de (nest)kast : resultaten van lange-termijnstudies op mezen. Vlaamse Ornithologische Studiedag 19, Antwerpen 1 décembre 2007.

Carels, Ch. & Ninnane, M. 2007. Le groupe de travail hirondelles l'exemple de Watermael-Boitsfort. Journée d'Etude Aves. Bruxelles 17 novembre 2007.

2008

Hollander, F., Titeux, N. & Van Dyck, H., 2008. Habitat selection in two anthropogenic landscapes: the Red-backed shrike as a study case. Poster présenté au 15th Benelux Congress of Zoology, ULg, 30 - 31 octobre 2008.

Hollander, F., Titeux, N. & Van Dyck, H., 2008. Habitat selection in two anthropogenic landscapes: the Red-backed shrike as a study case. Poster présenté à la journée doctorale, Ecole doctorale BEE, UCL, 17 novembre 2008.

Vangeluwe, D., 2008. Spatial analysis of Avian Influenza. GIS in health, Bruxelles 07 mars 2008.

Vangeluwe, D., Poncin, O., Lambrecht, B., Marché, S. & van den Berg, T., 2008. First results on AI seroprevalence on Mute Swans in Belgium. The first European Swan conference. Swan ecology and biology, Daugavpils, Latvia, 08-11 octobre 2008.

2009

Hollander, F., Titeux, N. & Van Dyck, H., 2009. Habitat selection in two anthropogenic landscapes: the Red-backed Shrike as a study case. 5th Ecology & Behaviour Meeting, Université de Lyon, 7 - 9 avril 2009.

Weiserbs, A., Derouaux, A. & Vangeluwe, D. 2009. Espèces invasives : oiseaux d'eau non indigènes à Bruxelles. Incidences, évaluation des risques et panel de mesures. 33ème Colloque Francophone d'ornithologie, Paris 5-6 décembre 2009.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE PUBLICATIES

2005

Bulteau, V. 2005. Plein feu sur les migrations, la migration vue par les ornithologues. Birds Bay news n°28.11-13.

Bultot, J. 2005. Les systèmes anti-prédation (SAP) ne sont pas « efficaces » pour tout ! Chevêche info 32-33 : 5.

Hidvégi, F. 2005. Des hirondelles à ma fenêtre. Natagora magazine 8 : 10-14.

Ninanne, M. 2005. Résultat du camp de baguage d'oiseaux (mi-août à fin octobre). Commission Ornithologique de Watermael-Boitsfort n°261, 2-3.

Vangeluwe, D. 2005. Vacances d'hiver. Natagora magazine 5 : 10-14.

2006

Bulteau, V. 2006. La migration vue par les ornithologues. Commission Ornithologique de Watermael-Boitsfort n°263, 7-8.

2007

Bronne, L. 2007. L'ornithologie au service de la santé. Natagora magazine 23 : 17-19.

2008

Contribution à la chronique ornithologique du Bruant wallon n°1 (décembre 2008), le magazine de la Régionale Brabant wallon de Natagora.

2008

Contribution à la chronique ornithologique du Bruant wallon n°2,3,4,5 le magazine de la Régionale Brabant wallon de Natagora.

RAPPORTEN

2005

Bulteau, V. 2005. Suivi de l'avifaune nicheuse et migratrice comme bio-indicateur des sites de retenue d'eau de La Bruyère, Nodebais et du Petit Jean par la méthode du baguage. Commune de Beauvechain, rapport au PCDN, 25 pp. Également consultable sur <http://www.beauvechain.be/>

Vangeluwe, D. (ed). 2005. The Evros Delta, crosspoint in the Eurasian African bird migration system. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique & Hellenic Bird Ringing Center, Bruxelles and Lesvos, 36 pp.

Vangeluwe, D. 2005. Spring migration of paludicole birds and freshwater marshes in the Evros Delta. Report to the Life-Nature program « Restoration and conservation management of the Drana lagoon in the Evros Delta (Greece) ». Brussels and Athens, 26 pp.

2006

Bulteau, V. 2006. Suivi de l'avifaune nicheuse et migratrice comme bio-indicateur des sites de retenue d'eau de La Bruyère, Nodebais et du Petit Jean par la méthode du baguage. Rapport d'activité, année 2005. Commune de Beauvechain, 56 pp. Également consultable sur <http://www.beauvechain.be/>

Bulteau, V. 2006. Suivi de l'avifaune nicheuse et migratrice comme bio-indicateur des sites de retenue d'eau de La Bruyère, Nodebais et du Petit Jean par la méthode du baguage. Description générale des sites et de leurs habitats. Commune de Beauvechain, 56 pp. Également consultable sur <http://www.beauvechain.be/>

Vangeluwe, D. & Roggeman, W. 2006. Monitoring actif influenza aviaire des oiseaux sauvages en Belgique (septembre 2005- février 2006). Rapport à l'AFSCA. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles.

Vangeluwe, D. & Roggeman, W. 2006. Actieve Monitoring van het vogelgriepvirus bij wilde vogels in België (september 2005 – februari 2006). Verslag aan het FAVV. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel.

Vanden Wyngaert, L. & Vangeluwe, D. 2006. Actieve monitoring aviaire influenza op in het wild levende vogels in België: Verslag van de activiteiten op het Vlaams Natuurreservaat Grootbroek te Sint-Agatha-Rode (november 2005 – april 2006). Verslag aan het Agentschap Natuur en Bos. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel.

Vanden Wyngaert, L. & Vangeluwe, D. 2006. Monitoring actif influenza aviaire des oiseaux sauvages en Belgique: rapport des activités réalisées au Grootbroek de Rhode-Sainte-Agathe (novembre 2005 – avril 2006). Rapport à l'Agentschap Natuur en Bos. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles.

2007

Bulteau, V., Leclercq, L. et Dermien, F. 2006. Suivi de l'avifaune nicheuse et migratrice comme bio-indicateur des sites de retenue d'eau de La Bruyère, des Forges, de Nodebais et du Petit Jean par la méthode du baguage - Rapport d'activité, année 2006. Service Environnement, Administration communale de Beauvechain, Belgique. Également consultable sur <http://www.beauvechain.be/>

Vangeluwe, D., Poncin, O. & Roggeman, W. 2007. Monitoring actif influenza aviaire des oiseaux sauvages en Belgique (février 2006- janvier 2007). Rapport à l'AFSCA. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles.

Vangeluwe, D. & Poncin, O. & Roggeman, W. 2007. Actieve Monitoring van het vogelgriepvirus bij wilde vogels in België (februari 2006 – januari 2007). Verslag aan het FAVV. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel.

Vangeluwe, D. & Poncin, O. 2007. INN-FLU: December 2007 report of the Royal Belgian Institute for Natural Sciences on the work package 5. Report to the European Commission DG 12 Recherche. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles.

Vanden Wyngaert, L. & Vangeluwe, D. 2007. Actieve monitoring aviaire influenza op in het wild levende vogels in België: Verslag van de activiteiten op het Vlaams Natuurreservaat Grootbroek te Sint-Agatha-Rode (augustus 2006 – april 2007). Verslag aan het Agentschap Natuur en Bos. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel.

Vanden Wyngaert, L. & Vangeluwe, D. 2007. Monitoring actif influenza aviaire des oiseaux sauvages en Belgique: rapport des activités réalisées au Grootbroek de Rhode-Sainte-Agathe (août 2006 – avril 2007). Rapport à l'Agentschap Natuur en Bos. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles.

Vangeluwe, D., Bulteau, V. Leclercq, L. & Poncin, O. 2007. Monitoring actif influenza aviaire des oiseaux sauvages en Belgique: rapport des activités réalisées à l'étang du Gris Moulin à La Hulpe (août 2006 – avril 2007). Rapport à la DNF (cantonement de Nivelles), à la Commission de Gestion Natagora des Réserves naturelles du Brabant wallon et à la Province du Brabant wallon. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles.

2008

Bulteau, V., Leclercq, L. et Dermien, F. 2008. Suivi de l'avifaune nicheuse et migratrice comme bio-indicateur des sites de retenue d'eau de La Bruyère, des Forges, de Nodebais et du Petit Jean par la méthode du baguage - Rapport d'activité, année 2007. Service Environnement, Administration communale de Beauvechain, Belgique. Également consultable sur <http://www.beauvechain.be/>

Vangeluwe, D., Poncin, O. & Roggeman, W. 2008. Monitoring actif influenza aviaire des oiseaux sauvages en Belgique (janvier 2007- février 2008). Rapport à l'AFSCA. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles.

Vangeluwe, D. & Poncin, O. & Roggeman, W. 2008. Actieve Monitoring van het vogelgriepvirus bij wilde vogels in België (januari 2007 – februari 2008). Verslag aan het FAVV. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel.

Vangeluwe, D. & Poncin, O. 2008. INN-FLU: December 2008. Report of the Royal Belgian Institute of Natural Sciences on the work package 5. Report to the European Commission DG 12 Recherche. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles.

Vanden Wyngaert, L. & Vangeluwe, D. 2008. Actieve monitoring aviaire influenza op in het wild levende vogels in België: Verslag van de activiteiten op het Vlaams Natuurreservaat Grootbroek te Sint-Agatha-Rode (augustus 2007 – april 2008). Verslag aan het Agentschap Natuur en Bos. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel.

Vanden Wyngaert, L. & Vangeluwe, D. 2008. Monitoring actif influenza aviaire des oiseaux sauvages en Belgique: rapport des activités réalisées au Grootbroek de Rhode-Sainte-Agathe (août 2007 – avril 2008). Rapport à l'Agentschap Natuur en Bos. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles.

Vangeluwe, D., Bulteau, V. Leclercq, L. & Poncin, O. 2008. Monitoring actif influenza aviaire des oiseaux sauvages en Belgique: rapport des activités réalisées à l'étang du Gris Moulin à La Hulpe (août 2007 – avril 2008). Rapport à la DNF (cantonement de Nivelles), à la Commission de Gestion Natagora des Réserves naturelles du Brabant wallon et à la Province du Brabant wallon. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles.

Poncin, O., Oversteins, J., Heymans, E., 2008. Rapport des activités de baguage ; Centre d'Enfouissement Technique de Mont-Saint-Guibert ; Année 2007. Rapport à la Direction. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles.

2009

Bulteau, V., Leclercq, L. et Dermien, F. 2009. Suivi de l'avifaune nicheuse et migratrice comme bio-indicateur des sites de retenue d'eau de La Bruyère, des Forges, de Nodebais et du Petit Jean par la méthode du baguage - Rapport d'activité, année 2008. Service Environnement, Administration communale de Beauvechain, Belgique. Également consultable sur <http://www.beauvechain.be/>

De Vriese J., Poncin O., Lambrecht B., Letellier C., Vangeluwe D., Van den Berg Th. 2009a. Développement d'outils de diagnostic spécifiques de Flavivirus transmis par les moustiques et les tiques chez les oiseaux, chevaux et ruminants et en particulier du virus WN en vue de la mise en place d'un système d'alerte précoce et de surveillance épidémiologique. Période 1/1/2008 au 1/1/ 2009. Rapport RF-6191-FLAVISURVEY à la DG IV SPF Santé Publique.

De Vriese J., Poncin O., Lambrecht B., Letellier C., Vangeluwe D., Van den Berg Th. 2009b. Développement d'outils de diagnostic spécifiques de Flavivirus transmis par les moustiques et les tiques chez les oiseaux, chevaux et ruminants et en particulier du virus WN en vue de la mise en place d'un système d'alerte précoce et de surveillance épidémiologique. Période 1/1/2009 au 1/11/ 2009. Rapport RF-6191-FLAVISURVEY à la DG IV SPF Santé Publique.

Poncin, O., Heymans E. & Oversteyns J., 2009. Rapport des activités de baguage (hors filet à canons) Centre d'Enfouissement Technique de Mont-Saint-Guibert. Année 2008. Rapport à la Direction du Centre d'Enfouissement. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles. 26 pages.

Poncin O., 2009. Rapport de l'étude des rapaces en Forêt de Soignes : année 2009. Rapport à l'IBGE Région Bruxelles Capitale, à l'Agentschap voor Natuur en Bos, Vlaams Gewest, et au Département Nature et Forêts, Service public de Wallonie, Région Wallonne. 11 pages.

Vangeluwe, D. & Poncin, O. 2009a. INN-FLU: Report of the Royal Belgian Institute of Natural Sciences on the work package 5 'Ecology of Avian Influenza'. Report to the European Commission DG 12 Recherche. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles. 26 pages.

Vangeluwe, D. & Poncin, O. 2009b. INN-FLU: Report of the Royal Belgian Institute of Natural Sciences on the work package 5 "Ecology of Avian Influenza". Scientific progress report to the European Commission DG 12 Recherche. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles.

Vangeluwe D., Poncin O., Bulteau V. & Leclercq L. 2009. Monitoring actif influenza aviaire des oiseaux sauvages en Belgique: rapport des activités réalisées a l'étang du Gris Moulin à La Hulpe (août 2008 – avril 2009). Rapport à la DNF (cantonement de Nivelles), à la Commission de Gestion Natagora des Réserves naturelles du Brabant wallon et à la Province du Brabant wallon. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles. 14 pages.

HOOFDSTUK IX

WERKINGSPROCEDURES

Algemene principes

Er zijn op dit ogenblik tien werkingsprocedures. Ze hebben als doel de medewerkers-ringers van het KBIN bij hun werk te begeleiden en te verduidelijken op welke wijze de gegevens die het ringen van wilde vogels in België oplevert, toegankelijk zijn.

De medewerkers-ringers van het KBIN zijn ertoe gehouden deze procedures volgen op straffe van uitsluiting uit het netwerk.

Lijst van de gepubliceerde procedures:

Toegangsprocedure voor het gebruik van de gegevens van het Belgisch ringwerk door medewerkers-ringers van het KBIN (december 2009)

Procedures bij het ringen van bijzondere soorten (december 2009)

Lijst van toegelaten vangmiddelen (december 2009)

Toegangsprocedure voor het gebruik van de gegevens van het Belgisch Ringwerk (november 2008)

Procedure voor het aanleveren van ring- en terugmeldingsgegevens (maart 2007)

Procedure bij het ringen van gerevalideerde vogels (maart 2006)

Procedure bij het gebruik van kleurmerken (juni 2006)

Procedure in verband met het houden en gebruiken van lokvogels in het Waals gewest (november 2005)

Procedure in verband met het houden en gebruiken van lokvogels in het Vlaams gewest (november 2005)

Ringen, diameters en terugvangsten : richtlijnen en goede praktijken (maart 2000)

HOOFDSTUK X

TOEGANGSPROCEDURE VOOR HET GEBRUIK VAN GEGEVENS VAN HET BELGISCH RINGWERK

Algemene principes

De doelstellingen van het Belgisch Ringwerk (KBIN) kaderen in de biologie van het natuurbehoud. De analyse van de gegevens en dus ook het ter beschikking stellen ervan, vormt een essentieel onderdeel van dit programma.

De door het ringwerk (in België georganiseerd vanaf 1927) verzamelde gegevens omvatten twee hoofdcategorieën: de ringgegevens *sensu stricto* (39 velden, zie beschrijving in bijlage) en de eigenlijke terugmeldingen die de ring- en terugmeldingsgegevens van één enkele vogel omvatten (60 velden, zie beschrijving in bijlage). Wat de ringgegevens betreft, zijn op dit ogenblik (november 2008) 7.500.000 records beschikbaar in het bestand, de rest (geschat op 12.500.000 records) is beschikbaar in de vorm van papieren ringlijsten. Alle terugmeldingen die sinds 1927 werden opgetekend, zijn geïnformatiseerd.

De procedures die hieronder worden uiteengezet, hebben dus de bedoeling om de analyse en het gebruik van de sinds 1927 verzamelde ring- en terugmeldingsgegevens te vergemakkelijken. Het systeem houdt er tevens rekening mee dat het voor het KBIN essentieel is te kunnen beschikken over een overzicht van de publicaties en werken die van deze gegevens gebruikmaken.

Elke aanvraag dient vergezeld te zijn van een beschrijving van de aard van de gevraagde gegevens en van de doelstellingen van hun gebruik. Het ter beschikking stellen van de gegevens volgt na het tekenen van een overeenkomst tussen de verantwoordelijke van het Ringwerk en de aanvrager.

Procedures in functie van het type gebruiker

1. Aanvraag door een federale, gewestelijke of gemeenschaps-overheid

Vrije toegang tot de gegevens voor gebruik in het kader van de opdracht van deze instellingen inzake het behoud van het natuurlijk patrimonium.

2. Aanvraag door een universitaire instelling

Vrije toegang tot de gegevens indien de aanvraag uitgaat van een diensthoofd met het oog op een academisch gebruik (onderzoek of onderwijs).

3. Aanvraag door een vereniging zonder winstgevend doel die het natuurbehoud tot doelstelling heeft.

Vrije toegang tot de gegevens indien de aanvraag uitgaat van een gemandateerde, het natuurbehoud tot doel heeft en uitgevoerd wordt met eigen middelen door de vereniging of door een van haar leden.

4. Aanvraag door een particulier of een commerciële groep voor beroepsdoeleinden

Toegang tot de gegevens mits betaling

5. Aanvraag door een aan het KBIN verbonden medewerker-ringer

Vrije toegang tot de gevraagde gegevens waarvan de analyse aanleiding moet geven tot een publicatie.

6. Aanvraag door een Europees of niet-Europees onderzoeker

Als het om terugmeldingsgegevens gaat, zal de onderzoeker in de eerste plaats doorverwezen worden naar de EURING DataBank (EDB). Indien alleen Belgische gegevens worden gevraagd, wordt de toegang tot de gegevens op dezelfde wijze geregeld als de op dat ogenblik geldende regeling van de EDB. De toegang tot de ringgegevens is vrij, indien de aanvraag uitgaat van een diensthoofd en voor academisch gebruik (onderzoek of onderwijs).

In alle gevallen kunnen individuele afspraken gemaakt worden.

OVEREENKOMST BETREFFENDE HET TER BESCHIKKING STELLEN VAN GEGEVENS DOOR HET BELGISCH RINGWERK (KBIN)

Mevrouw/ de Heer

namens de Instelling/de Vereniging.....

Adres.....
.....

met als voorwerp het ter beschikking stellen van de volgende gegevens:

.....
.....
.....
.....

De betreffende gegevens worden exclusief overgemaakt aan de begunstigde. Het is niet toegelaten ze aan derden over te maken.

De begunstigde verbindt er zich toe de herkomst van de ringgegevens in elke wetenschappelijke publicatie als volgt te citeren:

in de tekst: “gegevensdatabank van het Belgisch Ringwerk, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen”;

in de dankbetuigingen: “het Belgisch Ringwerk, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (Federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid) en alle vrijwillige medewerkers-ringers die gegevens verzamelen en een bijdrage leveren voor de financiering van het systeem”.

De begunstigde verbindt er zich eveneens toe vijf overdrukken of een .pdf bestand van de betrokken studie over te maken aan de verantwoordelijke van het Belgisch Ringwerk en dit onmiddellijk bij het verschijnen. Indien het een boek betreft, zullen twee exemplaren afgeleverd worden, waarvan er een zal opgenomen worden in de bibliotheek van het KBIN.

HOOFDSTUK XI

TOEGANGSPROCEDURE VOOR HET GEBRUIK VAN GEGEVENS VAN HET BELGISCH RINGWERK DOOR DE MEDEWERKERS-RINGERS VAN HET KBIN

Algemene principes

De medewerkers- ringers van het Belgisch Ringwerk (KBIN) worden aangespoord om zelf gebruik te maken van de in België verzamelde ring- en terugmeldingsgegevens. De analyse en dus ook de terbeschikkingstelling van de gegevens zijn immers een essentiële doelstelling van het programma. Het personeel van de Ringdienst is ter beschikking om iedereen met raad bij te staan en eventueel hulp of medewerking te verlenen voor een wetenschappelijke analyse.

Wie de gegevens van het Belgisch Ringwerk gebruikt en publiceert, moet volgende procedures naleven. Deze moeten er vooral voor zorgen dat het KBIN over een repertorium van publicaties en andere werken waarin gegevens rond het ringen van vogels in België gebruikt worden, kan beschikken. Dergelijk repertorium moet de noodzaak aantonen van het ringen van vogels en dus van de inzet van de ringers. Het draagt tevens bij tot de valorisatie van het systeem.

De gegevens van andere ringcentrales uit de EURING-zone zijn eveneens beschikbaar. Hiervoor moet u zich rechtstreeks tot EURING wenden. Vergeet daarbij niet te melden dat u medewerker-ringer bij het KBIN bent. Alle details hieromtrent vindt u op <http://www.euring.org>, rubriek "Data and Codes".

Procedures

Een ringer die gegevens wil analyseren die hij zelf niet verzameld heeft, vindt de manier waarop hij dit kan doen beschreven in het document "Toegangsprocedure voor het gebruik van de gegevens van het Belgisch Ringwerk" op de webstek van het KBIN".

Indien de ringer door gelijk welke derde persoon gevraagd wordt om toegang tot de gegevens te krijgen, moet hij deze derde verwijzen naar het KBIN waarna de hierboven vermelde procedure wordt toegepast. Het is aan de medewerkers-ringers niet toegelaten hun ruwe gegevens aan derden door te geven, om het even of ze daar al niet voor betaald worden.

Indien de ringer de gegevens die hij zelf verzamelde, in de vorm van een artikel wenst te publiceren, om het even of hij auteur of coauteur van de analyse is, staat het hem volledig vrij dit te doen, mits volgende voorwaarden:

- De oorsprong van de voorgestelde gegevens zal in de tekst van elke publicatie als volgt vermeld worden: "gegevens van het Belgisch Ringwerk, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen".
- Volgende zin moet bij de dankbetuigingen opgenomen worden: Belgisch Ringwerk, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (FOD Wetenschapsbeleid) en alle vrijwillige medewerkers ringers die gegevens verzamelen en een bijdrage leveren voor de financiering van het systeem".
- Drie overdrukken of een pdf-bestand van de betrokken studie moeten onmiddellijk bij het verschijnen overgemaakt worden aan de verantwoordelijke van het Belgisch Ringwerk. Indien het een boek betreft, moeten twee exemplaren voorzien worden voor de bibliotheek van het KBIN.

Indien de ringer gegevens die hij zelf verzameld heeft, zelf via het internet wil verspreiden, dan staat het hem volledig vrij dit te doen, uitgezonderd in volgende gevallen. Ruwe gegevensbestanden mogen niet online geplaatst worden. Indien hij gestructureerde gegevens op georganiseerde sites wil plaatsen (zoals bij trektellen.be), dan moet hij eenvoudig het Belgische Ringwerk hiervan op de hoogte brengen.

HOOFDSTUK XII

LIJST VAN DE TOEGELATEN VANGMETHODEN

Algemene principes

Voor het ringen van wilde vogels zijn er zeer uiteenlopende vangmethodes vereist met als gemeenschappelijk kenmerk dat ze de lichamelijke integriteit van de gevangen individuen geen kwaad berokkenen. Het is eveneens van groot belang dat de gebruikte middelen zonder gevaar zijn voor de ringer en voor leden van het publiek. Met dit voor ogen werden volgende lijsten opgesteld.

Het is duidelijk dat de toegestane middelen volgens de regels van de kunst gebruikt moeten worden. De plaats van opstelling, de weeromstandigheden, de bezoekfrequentie moeten volledig aangepast zijn.

Indien een ringer een vangmethode wil gebruiken die niet in de volgende lijsten staat, moet hij die aan het Ringwerk voorleggen.

Lijst van de toegestane vangmiddelen

Japanse netten*

Fuiken*

Slagnetten, tentnetten, kapelnetten*

Slagkooien en andere automatische kooien

Automatische en manueel bediende slagnetjes (klem)

Bal-chatri

Schepnetten

Bij de met een * aangeduide opstellingen moet ter plaatse aangeduid worden dat ze behoren tot een medewerker-ringer van het KBIN. Bij het Ringwerk is een typevoorbeeld beschikbaar.

Lijst van verboden vangmiddelen

Verdovende stoffen

Vogellijm

Omgevormde paalklemmen

Lijst van vangmiddelen die alleen bij bijzondere projecten gebruikt mogen worden

Netten die door een kanon afgeschoten worden (met eender welke voortstuwingsmethode: kruit, springveren, perslucht)

HOOFDSTUK XIII

PROCEDURE VOOR HET RINGEN VAN BIJZONDERE SOORTEN

Algemene principes

In principe mogen alle soorten in het wild levende vogels geringd worden. Het merken en bijgevolg het onderzoek van elke soort is immers belangrijk voor de wetenschap. Het is onmogelijk vandaag systematisch in te schatten welke gegevens er morgen nodig zullen zijn. Een goed voorbeeld hiervan zien we bij de Huismus (*Passer domesticus*). Vroeger, toen deze vogel heel gewoon was en overal voorkwam, was het verboden om hem te ringen, omdat dit als een verkwisting van ringen beschouwd werd. Nu daalt het aantal Huismussen sterk en niemand weet goed hoe dit komt. Omdat er hierover geen historische ringgegevens beschikbaar zijn, kan de langetermijn dynamiek van de Huismus niet bestudeerd worden en beschikken we niet over de noodzakelijke basisgegevens om beschermingsmaatregelen te treffen. In 1998 is het ringverbod op Huismussen opgeheven.

Toch zijn er regels bij het ringen van bepaalde soorten het ringen, want ofwel weten we dat dit te veel risico inhoudt voor de vogels of de ringers, ofwel wordt er op de soort bijzonder onderzoek verricht dat coördinatie vereist.

Bovendien mogen in gevangenschap geboren vogels niet geringd en vrijgelaten worden: deze zijn herkenbaar aan een gesloten kweekring.

Lijst van de soorten waarvan het ringen aan bijzondere regels onderworpen is.

Zwarte Ooievaar *Ciconia nigra*: pulli en Volgr

Tijdens de broedtijd is deze soort heel gevoelig voor verstoring. Daarom moet het ringen door specialisten gebeuren. Deze procedure werd in 1995 opgesteld in coördinatie met de *groupe de travail "Cigogne noire"* die door de bevoegde overheid van het Waalse gewest is opgericht, en waaraan het KBIN deelneemt. De ringers die van plan zijn om pulli van Zwarte Ooievaars te ringen, moeten zich vooraf wenden tot Gérard Jadoul. Die organiseert de acties, onderhoudt de contacten met de plaatselijke boswachters en beheert het Belgisch monitoringprogramma met kleurringen. Elke Zwarte Ooievaar die na revalidatie vrijgelaten wordt, moet eveneens geringd worden in samenspraak met Gérard Jadoul.

Samenwerking met het Waalse gewest, ASBL Solon. Contact: Gerard.Jadoul@gmail.com

Slechtvalk *Falco peregrinus*: pulli

De populatiedynamica van deze soort wordt gevolgd binnen een bijzonder programma. In het raam van een programma ter bestrijding van de illegale roofvogelhandel worden de pulli van een transponder (PIT) voorzien en op hun DNA bemonsterd. De ringers die van plan zijn om pulli van Slechtvalken te ringen, moeten zich vooraf wenden tot Didier Vangeluwe.

Samenwerking tussen CITES België en de Federale Politie.

Contact: Didier.Vangeluwe@natuurwetenschappen.be

Oehoe *Bubo bubo*: pulli

Tijdens de broedtijd is deze soort heel gevoelig voor verstoring en het is bovendien gevaarlijk om langs rotswanden af te dalen om bij de nesten te kunnen. Daarom moet het ringen door specialisten gebeuren. Deze procedure is geformaliseerd met de oprichting van de ringgroep 51 Bubo (brief van W. Roggeman op 15/03/90). De ringers die van plan zijn om pulli van Oehoes te ringen, moeten zich vooraf wenden tot Didier Vangeluwe, die de acties organiseert en contacten legt met de industriële eigenaars van bepaalde sites.

Contact: Didier.Vangeluwe@natuurwetenschappen.be

IJsvogel *Alcedo atthis*: pulli

Het is verboden pulli van ijsvogels in **natuurlijke nesten** te ringen. Het risico op verzakkingen is immers te groot wanneer men aan de nestgang raakt.

Overzwaluw *Riparia riparia*: pulli

Het is verboden pulli van oeverzwaluwen in **natuurlijke nesten** te ringen. Het risico op verzakkingen is immers te groot wanneer men aan de nestgang raakt.

Huiszwaluw *Delichon urbica*: pulli

Het is verboden pulli van huiszwaluwen in **natuurlijke nesten** te ringen. De structuur van het nest kan te gemakkelijk beschadigd worden wanneer men probeert de jongen er uit te halen.

Staartmees *Aegithalos caudatus*: pulli

Het is verboden pulli van staartmezen in het nest te ringen. De structuur van het nest kan te gemakkelijk beschadigd worden wanneer men probeert de jongen er uit te halen.